

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

**ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΤΗΣ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**

Επεξεργασία Κειμένων – Συμπληρώσεις - Προσθήκες
π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Κ. ΠΡΙΓΚΙΠΑΚΗΣ

ΠΑΤΡΑ 2017 - 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Εισαγωγικές έννοιες	σ. 3
2. Κοινωνικές ομάδες	5
3. Κοινωνική οργάνωση και μεταβολή	7
4. Κοινωνικοί θεσμοί	11
5. Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος	15
6. Κοινωνικά προβλήματα	20

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

7. Το άτομο και η Πολιτεία	25
8. Τα πολιτεύματα και το Σύνταγμα	28
9. Εκλογές, κόμματα, ΜΜΕ	34
10. Οι λειτουργίες του κράτους	37
11. Η Διοίκηση	41
12. Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη	43

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

13. Ευρωπαϊκή Ένωση	
---------------------	--

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

14. Η Διεθνής Κοινότητα	51
15. Πηγές άντλησης υλικού	55

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 ΑΤΟΜΟ: ΦΥΣΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΝ (σ. 12)

Κοινωνικότητα: η ανάγκη του ανθρώπου να συμβιώνει με το συνάνθρωπό του, με σκοπό τη δημιουργία πολιτισμού

Ο άνθρωπος διαθέτει χαρακτηριστικά

1. **Κοινά με όλους** τους ανθρώπους, 2. **Κοινά με ορισμένους** ανθρώπους και **μοναδικά** σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους (π.χ ο προσωπικός χαρακτήρας)

1.2 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (σ. 12)

Κοινωνία : ένα μεγάλο και οργανωμένο σύνολο ανθρώπων που έχει διάρκεια στο χρόνο και διακρίνεται από τον ιδιαίτερο υλικό και πνευματικό πολιτισμό

Η κοινωνία, συνεπώς **δεν είναι άθροισμα ατόμων**, δηλαδή μόνο μια απλή συγκέντρωση ατόμων χωρίς οργάνωση

Μία Κοινωνία είναι **αυτόνομη** (έχει δικό της πολιτισμό) και παράλληλα **μεταβαλλόμενη** (επηρεάζεται από άλλες κοινωνίες και αλλάζει)

Η κοινωνία **οργανώνεται** και λειτουργεί με

1. **κοινωνικές ομάδες** (π.χ. φοιτητές), 2. **κοινωνικές τάξεις** (π.χ. αστική), 3. **κοινωνικούς κανόνες** (π.χ. νόμοι), 4. **κοινωνικούς θεσμούς** (π.χ. οικογένεια), 5. **τήρηση των κοινωνικών κανόνων** (π.χ. δικαστήρια), και 6. **αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων** (π.χ. φτώχεια)

1.3 ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ (σ. 13)

Κάθε άτομο έχει **ατομικά** (από τη γέννησή του) και **κοινωνικά** (από την κοινωνία που ζει) χαρακτηριστικά.

Κάθε άτομο έχει ξεχωριστή **προσωπικότητα μοναδική**, εφόσον έχει διαφορετικά **βιολογικά** χαρακτηριστικά, σε σχέση με τα άλλα άτομα, και δέχεται τις **επιδράσεις της κοινωνίας** με διαφορετικό τρόπο από τα άλλα άτομα.

Η Αλληλεπίδραση σχέσεων ατόμου-κοινωνίας

Το **ΑΤΟΜΟ** μεταβιβάζει στην **κοινωνία** τα **ατομικά** χαρακτηριστικά του και την διαμορφώνει, ενώ η **ΚΟΙΝΩΝΙΑ** μεταβιβάζει στο **άτομο** τα **κοινωνικά** χαρακτηριστικά και το διαμορφώνει.

2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ (σ. 15)

2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Κοινωνική ομάδα :

- Οργανωμένο σύνολο ατόμων (υπάρχουν μορφές οργάνωσης, π.χ. τάξη)
- που επικοινωνούν μεταξύ τους (υπάρχουν κοινές δραστηριότητες, π.χ. μάθημα, διάλειμμα)
- έχουν κοινούς σκοπούς (επιδιώκεται κάτι κοινό, π.χ. μάθηση)
- και αποκτούν αίσθηση της ομάδας (πραγματοποιείται με απόκτηση «ταυτότητας», π.χ. μαθητής)

Χαρακτηριστικά :

- α) συγκεκριμένη οργάνωση, β) συχνή επικοινωνία, γ) κοινούς σκοπούς, δ) αίσθηση του «εμείς»

2.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (σ. 16)

Πρωτογενείς : δημιουργούνται εκ φύσεως, στα πρώτα βήματα της ζωής του ατόμου (π.χ. οικογένεια, παρέα)

Δευτερογενείς : δημιουργούνται με επιλογή του ατόμου στην πορεία της ζωής του (π.χ. επαγγελματικοί σύλλογοι)

Ανοιχτές : Συμμετοχή με συμπλήρωση κάποιας προϋπόθεσης (π.χ. επαγγελματικοί σύλλογοι. Προϋπόθεση: κατοχή τίτλου επαγγέλματος)

Κλειστές : Συμμετοχή με συμφωνία της ομάδας (π.χ. Φιλική Εταιρεία, συμμαρίες)

2.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (σ. 16)

Πολυπολιτισμός : συμβίωση πολλών και διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (παράδειγμα: ξένοι μετανάστες)

Παγκοσμιοότητα : ομοιόμορφος χαρακτήρας τρόπου ζωής (παράδειγμα: ξένη μουσική και τρόπος διασκέδασης κοινός σε πολλές χώρες) και επέκταση ανθρώπινης δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο (π.χ. πολυεθνικές εταιρείες)

Προκατάληψη: η αρνητική αντίληψη για άτομα διαφορετικών κοινωνικών ομάδων

Ρατσισμός: η αρνητική στάση απέναντι σε άλλες κοινωνικές ομάδες (ως προς το φύλο, την ηλικία, τη φυλή, τη χώρα, την κοινωνική τάξη, τη θρησκεία, την υγεία κλπ.)

2.4 ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ - ΛΟΓΟΙ (σ. 18)

- α) κοινωνικότητα
- β) κοινά ενδιαφέροντα
- γ) ανάγκη μίμησης και απόκτησης ταυτότητας
- δ) ανάγκη ανάδειξης

2.5 ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΔΙΑΛΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ (σ. 18)

Συνοχή: εξυπηρέτηση κοινού σκοπού και επιτυχία στους κοινούς στόχους

Διάλυση: παύση κοινού σκοπού λόγω: α) διαφωνίας (π.χ. Φιλική Εταιρεία)

β) αλλαγής συμφερόντων (π.χ. αγροτικές ομάδες) και γ) κοινωνικών συνθηκών (π.χ. αντιδικτατορικές ομάδες)

3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ

3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ (σ. 21-22)

Η θέση που καταλαμβάνει το άτομο στις κοινωνικές ομάδες όπου συμμετέχει.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ	ΘΕΣΕΙΣ
Οικογένεια	γονιός, παιδί
Σχολείο	δάσκαλος, μαθητής
Επιχείρηση	εργοδότης, εργαζόμενος
Πολιτικό κόμμα	στέλεχος, μέλος

Εξουσία που έχει το άτομο: ανάλογη της κοινωνικής του θέσης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ
μεγάλη	πολλά	μεγάλη
μικρή	λίγα	μικρή

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τρόπος κατάληψης κοινωνικής θέσης: ανάλογα με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του ατόμου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ
εκ γενετής ηλικία φύλο εθνότητα	δοτές μαθητής στρατιώτης Έλληνας
επίκτητα μόρφωση εισόδημα	κεκτημένες φοιτητής, καθηγητής επιχειρηματίας

Η σημασία των εκ γενετής ή επίκτητων χαρακτηριστικών διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία.

(παλαιότερες κοινωνίες : δινόταν βάρος στα εκ γενετής χαρακτηριστικά, π.χ. η γυναίκα αποκλειόταν από θέσεις εξουσίας.

σύγχρονες κοινωνίες : δίνεται βάρος στα επίκτητα χαρακτηριστικά π.χ. η μόρφωση και οι δεξιότητες οδηγούν σε κεκτημένες κοινωνικές θέσεις, εφόσον υπάρχει ισότητα)

3.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ (σ. 22)

ΕΙΝΑΙ η συμπεριφορά που οφείλει να έχει το άτομο που κατέχει μια κοινωνική θέση απέναντι στα άλλα άτομα

ΑΠΟΡΡΕΕΙ από δικαιώματα / υποχρεώσεις που πηγάζουν από την κοινωνική του θέση, και

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΕΤΑΙ από κοινωνικούς κανόνες (π.χ. σχολικοί κανόνες που προσδιορίζουν το ρόλο του μαθητή ή οι νόμοι προσδιορίζουν το ρόλο του πολίτη)

ΠΡΟΣΑΡΜΟΖΕΤΑΙ με βάση την προσωπικότητα του καθενός.

Η ελευθερία στην προσαρμογή του κοινωνικού ρόλου στην προσωπικότητά μας, εξαρτάται από την κάθε κοινωνία.

(παλαιότερες κοινωνίες = λιγότερη ελευθερία επιλογής συμπεριφοράς
σύγχρονες κοινωνίες = περισσότερη ελευθερία επιλογής συμπεριφοράς)

ΣΥΓΡΟΥΣΗ ΡΟΛΩΝ (π.χ. γονέας - εργαζόμενος). Συμμετοχή σε πολλές κοινωνικές ομάδες > Πολλοί κοινωνικοί ρόλοι > Πολλές υποχρεώσεις > Σύγκρουση ρόλων.

3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ (σ. 23-24)

ΕΙΝΑΙ πρότυπα συμπεριφοράς (π.χ. ισομερής κατανομή οικογενειακών βαρών)

ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΝΤΑΙ από κοινωνικές αξίες (π.χ. αξία ισότητας)

ΕΙΔΗ: τυπικοί – άτυποι (γραπτοί – άγραφοι) αυστηροί – ελαστικοί (προβλέπουν ή όχι ποινές) γενικοί – ειδικοί (αφορούν όλο ή μέρος του κοινωνικού συνόλου)

3.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (σ. 25-26)

Ο τρόπος που η κοινωνία κατατάσσει τα άτομα σε κοινωνικές θέσεις, με βάση τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά.

Κλειστό σύστημα διαστρωμάτωσης: η κοινωνική θέση του ατόμου παραμένει σταθερή (π.χ. δούλοι αρχαίας εποχής).

Ανοιχτό σύστημα διαστρωμάτωσης: η κοινωνική θέση του ατόμου

α λ λ ά ζ ε ι (π.χ. οικονομική ανέλιξη του ατόμου στις σύγχρονες κοινωνίες)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Η ανισότητα που δημιουργείται ανάμεσα σε άτομα μιας κοινωνίας που διαθέτουν διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ)	ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ
Κτηνοτροφική	φύλο	εργάτης/ οικογενειάρχης	ανδρικά/ γυναικεία επαγγέλματα, ή ασχολίες
Παραδοσιακή	αριστοκρατική προέλευση	διάδοχος θρόνου / απλός πολίτης	μεγάλη / μικρή εξουσία
Σύγχρονη	εισόδημα	εργατική / αστική τάξη	μεγάλη / μικρή εξουσία

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (σ. 26)

Η αλλαγή κοινωνικής διαστρωμάτωσης με **μετακίνηση** του ατόμου σε άλλη κοινωνική τάξη. Παρατηρείται εφόσον υπάρχει για όλους **ισότητα ευκαιριών** (π.χ. δωρεάν παιδεία).

ΑΝΟΔΙΚΗ: μετακίνηση σε ανώτερη κοινωνική τάξη (π.χ. από φοιτητής > εργαζόμενος)

ΚΑΘΟΔΙΚΗ: μετακίνηση σε κατώτερη κοινωνική τάξη (π.χ. απώλεια εργασίας)

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ: μετακίνηση στην ίδια κοινωνική τάξη (π.χ. αλλαγή εργασίας)

ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΗ: σύγκριση κοινωνικής κινητικότητας διαφορετικών γενεών

3.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ (σ. 27-28)

Η μεταβολή που παρατηρείται στην **οργάνωση** της κοινωνίας

ΑΙΤΙΕΣ :

- φυσικές (π.χ. αλλαγή κλίματος. Συνέπειες: υποσιτισμός - μετακινήσεις πληθυσμών)
- τεχνολογικές (π.χ. κινητά, Internet. Συνέπειες: ταχύτερη επικοινωνία)
- κοινωνικές (π.χ. επαναστάσεις)

ΤΡΟΠΟΙ :

-αργά (π.χ. νοοτροπίες) / γρήγορα (π.χ. τεχνολογία)

-ειρηνικά (π.χ. εκλογές) / επαναστατικά (π.χ. εξεγέρσεις)

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ:

-ατομικές (βελτίωση ζωής / ατομικά προβλήματα, π.χ. αλλοτρίωση)

-κοινωνικές (εκσυγχρονισμός κοινωνίας / κοινωνικά προβλήματα, π.χ. μόλυνση περιβάλλοντος)

4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

4.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ (σ. 31)

ΕΙΝΑΙ : ανθρώπινες σχέσεις (π.χ. γονείς-παιδιά, δάσκαλοι-μαθητές, ιερέας-πιστοί) και δραστηριότητες (π.χ. οικογένεια, εκπαίδευση, εκκλησία) οργανωμένες (αποτελούνται από διάφορα όργανα, διαμορφώνουν κοινωνικές θέσεις – κοινωνικούς ρόλους – κοινωνικούς κανόνες) και σταθερές (οι σχέσεις μεταξύ των οργάνων τους διατηρούνται).

ΕΧΟΥΝ ΣΚΟΠΟ: την ικανοποίηση σημαντικών κοινωνικών αναγκών (βιολογική αναπαραγωγή, μόρφωση, λατρεία του Θεού)

ΑΝΑΓΚΗ	ΘΕΣΜΟΙ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ
βιολογική αναπαραγωγή	οικογενειακοί	οικογένεια	παιδί – γονιός
παραγωγή αγαθών	οικονομικοί	επιχειρήσεις	εργάτης - εργαζόμενος
μόρφωση	εκπαιδευτικοί	σχολείο	μαθητής - καθηγητής
διακυβέρνηση	πολιτικοί	Βουλή	κυβερνήτης - πολίτης
λατρεία Θεού	θρησκευτικοί	εκκλησία	ιερέας – πιστοί

4.2 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ (σ. 31-32)

Η κοινωνία είναι ένα σύνολο ατόμων **οργανωμένο** και με **διάρκεια στο χρόνο**.

Με τους κοινωνικούς θεσμούς η κοινωνία:

I. Οργανώνεται : Οι θεσμοί διαμορφώνουν κοινωνικούς κανόνες και τα άτομα αναλαμβάνουν κοινωνικές θέσεις και ασκούν κοινωνικούς ρόλους (Παράδειγμα στους θρησκευτικούς θεσμούς: Οι θρησκευτικοί θεσμοί διαμορφώνουν την εκκλησιαστική παράδοση - αναλαμβάνεται από κάποια άτομα η θέση του ιερέα - ασκείται ο κοινωνικός ρόλος της βοήθειας στη λατρεία του Θεού και τη θρησκευτική διάπλαση του ατόμου)

II. Αποκτά διάρκεια στο χρόνο : Τα άτομα συμπεριφέρονται με βάση πρότυπα συμπεριφοράς, δηλ. κοινωνικούς κανόνες και μαθαίνουν τις κοινωνικές αξίες που τους διαμόρφωσαν - εξασφαλίζεται η συνέχεια της κοινωνικής ζωής (Παράδειγμα στους θρησκευτικούς θεσμούς: Τα

άτομα συνηθίζουν να εκδηλώνονται με βάση πρότυπα από την εκκλησιαστική παράδοση, π.χ. τελούν το μυστήριο του γάμου, μαθαίνουν τις αξίες που τα διαμόρφωσαν, π.χ. την αγάπη των συζύγων ή εξασφαλίζεται η συνέχεια του θεσμού του γάμου ως σημαντικού θεσμού για την κοινωνία)

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΜΩΝ (σ. 32) γίνεται με την εξέλιξη της κοινωνίας.

Παράδειγμα: η δημιουργία του θεσμού του ολοήμερου σχολείου. Βήματα εξέλιξης: εργασία γυναικών και ανάγκη φύλαξης μαθητών ή φύλαξη με ιδιωτική πρωτοβουλία γονέων (θεσμός ανεπίσημος, δηλ. άτυπος – δημιουργείται με πρωτοβουλία ατόμων – θεσμοποίηση). Το ολοήμερο σχολείο (θεσμός επίσημος, δηλ. τυπικός – δημιουργείται με νόμο – θεσμοθέτηση)

4.3 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ (σ. 33)

Λίγες / Πολλές

Λίγοι θεσμοί = πολλές λειτουργίες ανά θεσμό

Πολλοί θεσμοί = λίγες λειτουργίες ανά θεσμό

(π.χ. 19^{ος} αιώνας: λίγοι θεσμοί στην ελληνική κοινωνία)

Ρόλος Εκκλησίας: καλλιέργεια πίστης, μετάδοση γνώσεων κλπ.

20^{ος} αιώνας: πολλοί θεσμοί στην ελληνική κοινωνία

Ρόλος Εκκλησίας: κυρίως καλλιέργεια πίστης)

Κύριες / Δευτερεύουσες

Κύρια λειτουργία σχολείου: μετάδοση γνώσεων

Δευτερεύουσα λειτουργία σχολείου: κοινωνικοποίηση, επαγγελματικός προσανατολισμός, πνευματική καλλιέργεια

Φανερές / Κρυφές

Φανερή λειτουργία ΜΜΕ: ενημέρωση, ψυχαγωγία

Κρυφή λειτουργία ΜΜΕ: καλλιέργεια προτύπων συμπεριφοράς (καταναλωτικά, βίας κλπ.)

4.4 ΑΛΛΑΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ (σ. 33)

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΜΕ την κοινωνική μεταβολή (δηλ. τη μεταβολή στην οργάνωση της κοινωνίας).

ΘΕΣΜΟΙ	ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΘΗΚΑΝ
εκπαιδευτικοί	Ανοιχτό Πανεπιστήμιο
οικογενειακοί	Συναινετικό διαζύγιο
οικονομικοί	Μερική απασχόληση
πολιτικοί	Προεδρευόμενη δημοκρατία

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΘΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αλλαγή θεσμών = Αλλαγή κοινωνικών θέσεων = Αλλαγή εξουσίας ατόμων = Αλλαγή κοινωνικών ρόλων = Αλλαγή κοινωνικών κανόνων

Παράδειγμα: Ισοτιμία συζύγων = Αλλαγή θέσης γυναίκας = Αλλαγή εξουσίας γυναίκας = Ρόλος γυναίκας ως εργαζόμενη = Αλλαγές στο οικογενειακό δίκαιο.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΘΕΣΜΩΝ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Οι αλλαγές σε έναν θεσμό επηρεάζουν και άλλους θεσμούς.

Παράδειγμα: Αλλαγή θεσμού οικογένειας με τη μητέρα ως εργαζόμενη. Επιφέρει αλλαγές και στον εκπαιδευτικό θεσμό (π.χ. ολοήμερο σχολείο).

ΑΛΛΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΘΕΣΜΩΝ (ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝ. ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ)

Όταν δεν ικανοποιούν τις ανάγκες για τις οποίες δημιουργήθηκαν.

Παράδειγμα: Θεσμός: Πανελλαδικές εξετάσεις. Αιτία αλλαγής: Μη ικανοποιητικές γνώσεις μαθητών για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΘΕΣΜΩΝ

Όταν έρχονται σε αντίθεση με κοινωνικές αξίες.

Παράδειγμα: Θεσμός που καταργήθηκε: προίκια. Αιτία κατάργησης: αντίθεση με κοινωνική αξία ισότητας

4.5 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ (σ. 34-35)

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΘΕΣΜΟΥ: α) δημιουργία οικογένειας β) ανατροφή παιδιών γ) ένταξη στην κοινωνική ζωή.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΜΟΥ: με γάμο (είδη: πολιτικός - θρησκευτικός). Ο θεσμός του γάμου προσδιορίζεται από: α) νόμο β) θρησκεία γ) θρησκευτικές παραδόσεις

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ : α) περιβάλλον, β) παράδοση, γ) οικονομία, δ) κοινωνία.

ΜΟΡΦΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

α) Πατριαρχική. Συναντάται σε κοινωνίες παλαιότερες. Χαρακτηριστικά: ο άντρας αρχηγός της οικογένειας.

β) Εκτεταμένη. Συναντάται σε κοινωνίες παλαιότερες και σύγχρονες. Χαρακτηριστικά: περιλαμβάνει μικρότερες οικογένειες ενωμένες (από τα αδέρφια της οικογένειας) / Η εργασία γίνεται σε μορφή οικογενειακής επιχείρησης / έντονη παρουσία και ρόλος ηλικιωμένων μελών.

γ) Πυρηνική. Συναντάται σε κοινωνίες σύγχρονες. Χαρακτηριστικά: αποτελείται μόνο από τον πυρήνα της οικογένειας (γονείς και παιδιά) / Η εργασία είναι αυτόνομη για το κάθε μέλος / Δεν υπάρχει έντονη παρουσία και ρόλος ηλικιωμένων μελών.

δ) Μονογονεϊκή. Συναντάται σε κοινωνίες σύγχρονες. Χαρακτηριστικά: ένας γονέας (λόγω διαζυγίου / χηρείας / προσωπικής επιλογής)

ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Λόγοι: α) υψηλό κόστος ανατροφής παιδιών, β) επαγγελματική καριέρα συζύγων, γ) καλλιέργεια προτύπου ολιγομελούς οικογένειας από ΜΜΕ.

Κίνδυνοι: α) μετατροπή κοινωνίας σε κοινωνία γερόντων, β) κίνδυνος αφανισμού εθνικής οντότητας (π.χ. Κοσσυφοπέδιο)

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

5.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (σ. 38)

A. ΕΝΝΟΙΑ

ΕΙΝΑΙ η αφομοίωση από το άτομο των **κοινωνικών κανόνων** και των **κοινωνικών αξιών** (δηλ. των προτύπων συμπεριφοράς που θεωρούνται αποδεκτά από την κοινωνία).

Με την κοινωνικοποίηση **ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ** ΣΕ: α) κοινωνικές ομάδες (π.χ. αθλητική ομάδα), β) κοινωνικούς θεσμούς (π.χ. σχολείο)

Με την κοινωνικοποίηση **ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΜΑΘΑΙΝΕΙ**: α) κοινωνικούς κανόνες (π.χ. απαγόρευση βίας) β) κοινωνικές αξίες (π.χ. σεβασμός συνανθρώπου).

Με την κοινωνικοποίηση **ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΠΕΤΥΧΑΙΝΕΙ**: α) να δημιουργεί πολιτισμό (διαδικασία μάθησης), β) να μεταβιβάζει σε άλλους τον πολιτισμό (διαδικασία μεταβίβασης)

B. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ (σ. 38-39)

Κοινωνικοποίηση : Διαδικασία δυναμική (δηλ. μεταβάλλεται συνεχώς)

- **Μεταβολή από κοινωνία σε κοινωνία** (π.χ. Αθηναϊκή κοινωνία = κοινωνικοποίηση με στόχο να γίνει το άτομο αυτόνομο. Σπαρτιατική κοινωνία = κοινωνικοποίηση με στόχο το άτομο να πειθαρχεί στο κράτος)
- **Μεταβολή από εποχή σε εποχή** (π.χ. Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα = κοινωνικοποίηση με στόχο τον γάμο σε μικρή ηλικία, ώστε να αποφευχθεί το παιδομάζωμα ή να επιτευχθεί συνένωση περιουσιών. Σύγχρονη Ελλάδα = κοινωνικοποίηση με στόχο τον γάμο σε ώριμη ηλικία, ώστε να δημιουργούνται προϋποθέσεις για καλύτερη οικογένεια)
- **Μεταβολή από κοινωνική ομάδα σε κοινωνική ομάδα** (π.χ. κοινωνικοποίηση Ελλήνων με βάση τα ελληνικά ήθη και έθιμα, κοινωνικοποίηση αλλοδαπών με βάση τα ήθη και έθιμα του τόπου τους)

Κοινωνικοποίηση : Διαδικασία διαρκής (δηλ. λαμβάνει χώρα καθόλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου). Π.χ. κοινωνικός ρόλος:

- Μαθητής = στόχος κοινωνικοποίησης: κατάκτηση γνώσης
- Οικογενειάρχης = στόχος κοινωνικοποίησης: συντήρηση οικογένειας – διαπαιδαγώγηση παιδιών

- Συνταξιούχος = στόχος κοινωνικοποίησης: βοήθεια στους νεώτερους με την πείρα του)

Κοινωνικοποίηση : Διαδικασία αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε άτομο-κοινωνία

- Η κοινωνία επιδρά στο άτομο: διδάσκει στο άτομο τη γλώσσα, την ιστορία, την παράδοση του τόπου του, τη θρησκευτική του πίστη.
- Το άτομο επιδρά στην κοινωνία: έχει περιθώρια ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του, διαμορφώνοντας έτσι την κοινή γνώμη (όμως οι προσωπικές επιθυμίες του ατόμου περιορίζονται από την κοινωνική πραγματικότητα).

5.2 ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (σ. 40)

- Κοινωνικοί θεσμοί ή κοινωνικές ομάδες
- Τυπικοί (δηλ. που δημιουργούνται και ρυθμίζονται με νόμο, όπως η εκπαίδευση) ή άτυποι (δηλ. δημιουργούνται και ρυθμίζονται με έθιμο) επηρεάζουν τη διαδικασία κοινωνικοποίησης.

A. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Λειτουργία φορέα: Στην οικογένεια το άτομο μαθαίνει κοινωνικούς κανόνες δημιουργεί κοινωνικές σχέσεις συγκροτεί την προσωπικότητά του

Ρόλος φορέα: Στις **αγροτικές** κοινωνίες είχε την αποκλειστική ευθύνη της κοινωνικοποίησης. Στις **σύγχρονες** όχι, γιατί έχουν αναλάβει και άλλοι φορείς τον ρόλο αυτό (όπως το σχολείο)

B. ΣΧΟΛΕΙΟ

Λειτουργία φορέα: Στο σχολείο το άτομο αναλαμβάνει ευθύνες (π.χ. μελέτη μαθημάτων) καλείται να εφαρμόσει όσα έμαθε στην οικογένειά του (πρότυπα, συμπεριφορές)

Ρόλος φορέα: Στις **αγροτικές** κοινωνίες δεν ήταν υποχρεωτική η μακρόχρονη παραμονή στο σχολείο και υπήρχαν λίγοι εκπαιδευτικοί θεσμοί (σχολείο, πανεπιστήμιο). Στις **σύγχρονες** είναι (9χρονη υποχρεωτικά), γιατί, λόγω της εκβιομηχάνισης και του εκσυγχρονισμού της κοινωνίας, το άτομο πρέπει να έχει περισσότερες γνώσεις απ' ότι παλαιότερα. Επίσης σήμερα υπάρχουν περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεσμοί (ΙΕΚ, ΚΕΚ, μεταπτυχιακά, επιμόρφωση κλπ.)

Γ. ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Λειτουργία φορέα: επιδρά στον τρόπο που το άτομο βλέπει τη ζωή του επηρεάζει το άτομο στην καθημερινή του συμπεριφορά (στην ενδυμασία, τις κοινωνικές συναναστροφές κλπ.)

Ρόλος φορέα: Και στις **αγροτικές** και στις **σύγχρονες** κοινωνίες είναι μεγάλος ο ρόλος της στην κοινωνικοποίηση του ατόμου, γιατί καθορίζει τις κοινωνικές αξίες, με την αφομοίωση των οποίων γίνεται η κοινωνικοποίηση (καθορίζει τόσο καθημερινά κοινωνικά ζητήματα όσο και πολύπλοκα ζητήματα κοινωνικής οργάνωσης και αποτελεί στοιχείο πολιτισμού).

Δ. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Λειτουργία φορέα: Το κράτος επηρεάζει ολόκληρη τη ζωή μιας κοινωνίας μέσω της νομοθεσίας. Συγκεκριμένα, επηρεάζει την: οικογένεια (π.χ. με νόμους που προβλέπουν το διαζύγιο) εκπαίδευση (π.χ. με τη θεσμοθέτηση των 15μελών) Εκκλησία (π.χ. με το χωρισμός ή τους διακριτούς ρόλους εκκλησίας-κράτους) οικονομία (π.χ. με τις φορολογικές ελαφρύνσεις σε κάποιες κατηγορίες ατόμων)

Ρόλος φορέα: Σε κάθε είδους κοινωνία επεμβαίνει στην κοινωνικοποίηση που ασκούν όλοι οι υπόλοιποι φορείς.

Ε. ΠΑΡΕΕΣ

Λειτουργία φορέα: Στις παρέες το άτομο προσπαθεί να δημιουργήσει έναν κόσμο χωρίς έλεγχο από μεγαλύτερους δραστηριοποιείται με πρότυπα διαφορετικά από αυτά της οικογένειας ή του σχολείου. Με το παιχνίδι και τις συναναστροφές αποκτά αίσθηση της ομάδας

Ρόλος φορέα: Μαθαίνει στο άτομο κοινωνικούς ρόλους (μερικά άτομα έχουν στην παρέα το ρόλο του αρχηγού) και κοινωνικούς κανόνες (αν δεν τηρήσει τους όρους μιας παρέας, έχει προβλήματα), που θα του είναι χρήσιμοι στις κοινωνικές του σχέσεις, όταν μεγαλώσει.

ΣΤ. ΜΜΕ

Είδη: Τηλεόραση, Κινηματογράφος, Βιβλία, Τύπος, Ραδιόφωνο, Διαδίκτυο

Λειτουργία φορέα:

- είναι ΜΕΣΑ (δηλ. κάποια άτομα μεταδίδουν το μήνυμά τους σε άλλα όχι άμεσα, αλλά έμμεσα, με την παρεμβολή ενός τεχνικού μέσου)
- είναι ΜΑΖΙΚΑ (δηλ. κάποια άτομα μεταδίδουν το μήνυμά τους σε όλη την υπόλοιπη κοινωνία, ανεξαρτήτως φύλου, μόρφωσης, ηλικίας).
- προσφέρουν ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ. Άρα η κοινωνικοποίηση είναι κρυφή λειτουργία των ΜΜΕ.

Ρόλος φορέα: Ο ρόλος τους αναπτύχθηκε κυρίως στις σύγχρονες κοινωνίες, με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Έχουν μεγάλη εξουσία, γιατί κατευθύνουν τα άτομα μέσω της εικόνας ή του ήχου (π.χ. διαφήμιση), που ασκούν μεγάλη επιρροή. Η επιρροή τους είναι εμφανής ιδιαίτερα στην περίπτωση της **παραπληροφόρησης**.

5.3 ΤΡΟΠΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (σ. 42)

Τρόποι κοινωνικοποίησης = οι τρόποι που χρησιμοποιούν οι φορείς κοινωνικοποίησης (δηλ. οι κοινωνικοί θεσμοί και οι κοινωνικές ομάδες) για να μεταβιβάσουν στα νέα μέλη της κοινωνίας τα πρότυπα συμπεριφοράς (δηλ. κοινωνικούς κανόνες και κοινωνικές αξίες).

α) Εντολές και συστάσεις

- από το θεσμό της οικογένειας: επίπληξη ή έπαινος του γονέα προς το παιδί
- από το θεσμό του σχολείου: εντολές καθηγητή ή διευθυντή που αφορούν τη σχολική οργάνωση
- από το θεσμό της παρέας: εκδηλώσεις και νεύματα επιδοκίμασίας ή αποδοκίμασίας.

β) Ταύτιση με κοινωνικά πρότυπα

- Στόχος κοινωνίας που προβάλλει τα πρότυπα: οι ομοιόμορφες συμπεριφορές
- Τα κοινωνικά πρότυπα είναι πολλές φορές αντιφατικά μεταξύ τους (π.χ. ΜΜΕ = καταναλωτικά, Σχολείο = αντικαταναλωτικά)
- Επιλογή προτύπου = έκφραση ιδιαιτερότητας ατόμου.

γ) Κοινωνική κριτική. Ο όρος μπορεί να σημαίνει:

- κριτική που ασκεί το άτομο στην κοινωνία ή
- κριτική που ασκεί η κοινωνία στο άτομο (ως τρόπος κοινωνικοποίησης του ατόμου).
- τυπική (π.χ. ποινές)
- άτυπη (π.χ. σχόλια, κουτσομπολιό)

Στόχος: Παρότρυνση ή αποθάρρυνση για μια πράξη

Επηρεάζει τη συμπεριφορά μας αν είναι: δημόσια και σημαντική

5.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ - ΜΟΡΦΕΣ (σ. 43)

α) **ποινή** με ΣΤΟΧΟ την πρόληψη ή τη διόρθωση συμπεριφοράς αντίθετης με κοινωνικούς κανόνες και αξίες

β) **επιβράβευση** με ΣΤΟΧΟ την ανάδειξη συμπεριφοράς σύμφωνης με κοινωνικούς κανόνες και αξίες. Παραδείγματα: -από το θεσμό του σχολείου: ποινή = παρατήρηση καθηγητή, εγγραφή στο ποινολόγιο, επιβράβευση = αριστείο

5.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ - ΕΙΔΗ (σ. 43-44)

α) ΤΥΠΙΚΟΣ / ΑΤΥΠΟΣ

Ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος επιβάλλεται από κρατικούς φορείς (π.χ. αστυνομία, δικαστήρια) και αφορά την παράβαση των νόμων. Είναι γραπτός

Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος επιβάλλεται από το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται το άτομο (κυρίως οικογένεια, παρέες, εργασιακό περιβάλλον), αφορά την παράβαση προτύπων συμπεριφοράς και είναι προφορικός

β) ΘΕΤΙΚΟΣ/ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ

Θετικός κοινωνικός έλεγχος = επιβραβεύσεις, ανταμοιβές

Αρνητικός κοινωνικός έλεγχος = κυρώσεις, ποινές

γ) ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟΣ/ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΣ

Προληπτικός κοινωνικός έλεγχος είναι εκείνος που επιβάλλεται πριν την παραβίαση ενός κοινωνικού κανόνα. Στόχος η πρόληψη.

Κατασταλτικός κοινωνικός έλεγχος είναι εκείνος που επιβάλλεται μετά την παραβίαση ενός κοινωνικού κανόνα. Στόχος η τιμωρία.

ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΣ: ο ψυχικός έλεγχος που νοιώθει το άτομο για την παράβαση κάποιου κοινωνικού κανόνα.

-Είναι **αποτέλεσμα** της επιτυχημένης κοινωνικοποίησης

-Είναι **στόχος** του σωφρονιστικού συστήματος

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ : από τις κοινωνικές μεταβολές (παραδείγματα: κατάργηση ξυλοδαρμού, κατάργηση θανατικής ποινής)

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ:

- Στόχος: πρόληψη / καταστολή εγκληματικότητας (δ γίνεται με εγγύηση της δικαιοσύνης και με σεβασμό στα δικαιώματα του πολίτη).

- Μέσα: ανεξάρτητη δικαιοσύνη / σωφρονιστικό σύστημα (σταδιακή κατάργηση σκληρών μέσων καταστολής, όπως η θανατική ποινή, και αντικατάστασή τους με προγράμματα επανένταξης, κοινωνικής εργασίας κλπ.)

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

6.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ (σ. 47-48)

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

- Τα προβλήματα χαρακτηρίζεται κοινωνικά όταν:
 - α) επηρεάζουν μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου (π.χ. ανεργία) και όχι μεμονωμένα άτομα
 - β) παραβιάζουν **κοινωνικές αξίες** (π.χ. ρατσισμός παραβιάζει την αξία της ισότητας) και όχι ατομικές ιδεολογίες
 - γ) η **αιτία** τους είναι **κοινωνική** (π.χ. εισαγωγή τεχνολογίας) και όχι ατομική (π.χ. επιλογή επαγγέλματος)
 - δ) τα **μέτρα** για την αντιμετώπισή τους είναι **κοινωνικά** (π.χ. επιδότηση ανέργων) και όχι ατομικά
- Σημαντικά κοινωνικά προβλήματα είναι: **ανεργία, φτώχεια, καταναλωτισμός, τροχαία ατυχήματα, υπογεννητικότητα, βία στα γήπεδα.**

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- α) στο άτομο (π.χ. ανεργία = μειωμένη ατομική ποιότητα ζωής)
- β) στην κοινωνία (π.χ. ανεργία = επιπτώσεις στην κρατική οικονομία)

6.2 ΑΙΤΙΕΣ - ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ (σ. 48-49)

ΑΙΤΙΕΣ

α) κοινωνική ανισότητα

Π.χ. Όταν δεν υπάρχει ισότητα ευκαιριών, μεγάλο μέρος του κοινωνικού συνόλου δεν απολαμβάνει τα ίδια αγαθά και υπηρεσίες που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι και οδηγείται στη φτώχεια.

Β) κοινωνική μεταβολή

Π.χ. Λόγω της εκβιομηχάνισης πολλά επαγγέλματα οδηγήθηκαν σε κρίση, με συνέπεια την ανεργία.

Γ) κοινωνικές αντιλήψεις

Π.χ. Ο ρατσισμός (φυλετικός και κοινωνικός) οφείλεται σε κοινωνικές αντιλήψεις διαφορετικότητας σχετικά με το φύλο, την εθνικότητα, τη θρησκεία κλπ.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

• Μπορεί να γίνει με δύο διαφορετικές προσεγγίσεις:

α) με **αλλαγή** νοοτροπίας των **ατόμων** (ατομοκεντρική προσέγγιση). Π.χ. η ενημέρωση και η παιδεία στο θέμα της καταπολέμησης των ναρκωτικών μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του κοινωνικού προβλήματος

β) με **αλλαγή** στην **κοινωνική** οργάνωση (κοινωνιοκεντρική προσέγγιση) Π.χ. η επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της ανεργίας.

• Για να υπάρξει σωστή αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων, απαιτείται:

α) Συνδυασμός ατομοκεντρικής και κοινωνιοκεντρικής προσέγγισης. Π.χ. Για να υπάρχουν λιγότερα τροχαία ατυχήματα απαιτείται και το κράτος να παρέχει καλύτερες συνθήκες οδικής κυκλοφορίας αλλά και να είναι περισσότερο υπεύθυνοι οι πολίτες.

β) Συνεργασία επιστημόνων διαφορετικών κλάδων. Π.χ. για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της βίας χρειάζεται συνδρομή των κοινωνιολόγων, για να οργανωθεί καλύτερα η κοινωνία, και των αρχιτεκτόνων, για να σχεδιαστούν καλύτερα οι μεγαλουπόλεις.

γ) Συντονισμός ενεργειών κρατικών και ιδιωτικών φορέων. Π.χ. για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της φτώχειας στον Τρίτο Κόσμο χρειάζεται τόσο η συνδρομή κρατικών φορέων και διεθνών οργανισμών (π.χ. Unicef) όσο και η συνεργασία των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, που μπορεί να συνεισφέρουν σε τομείς που κρατικοί φορείς αδυνατούν.

6.3 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ [ΦΤΩΧΕΙΑ – ΑΝΕΡΓΙΑ – ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ – ΑΓΩΓΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ] (σ. 49-52)

ΕΙΔΗ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

α. Σχετική

-Ορισμός: Η κατάσταση κατά την οποία τα άτομα στερούνται των στοιχειωδών αγαθών επιβίωσης (δηλ. τροφή, νερό κλπ.)

-Παραδείγματα: πληθυσμός στις αναπτυσσόμενες χώρες (οι χώρες του Τρίτου Κόσμου), οι άστεγοι στις ανεπτυγμένες χώρες.

β. Απόλυτη

-Ορισμός: Η κατάσταση κατά την οποία τα άτομα δεν στερούνται των στοιχειωδών αγαθών επιβίωσης, αλλά το εισόδημά τους δεν φτάνει τα καταναλωτικά πρότυπα της κοινωνίας που ζουν (π.χ. κατοχή τηλεφώνου ή τηλεόρασης).

-Παραδείγματα: μέρος του πληθυσμού στις ανεπτυγμένες χώρες

ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

- α. άνιση κατανομή εισοδήματος
- β. αλλαγές στην τεχνολογία
- γ. προκαταλήψεις – ρατσισμός
- δ. παραοικονομία (=οικονομικές δραστηριότητες που δεν δηλώνονται στο κράτος)
- ε. ανεργία
- στ. καταναλωτισμός δυτικών χωρών [2 επίπεδα: 1. υπερβολική κατανάλωση αγαθών – 2. υπερεκμετάλλευση φυσικού περιβάλλοντος για την παραγωγή περισσότερων αγαθών]

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

- α. Στα άτομα (δεν απολαμβάνουν αγαθά και δραστηριότητες)
- β. Στην κοινωνία (αιτία κοινωνικών προβλημάτων: μετανάστευση, εγκληματικότητα, ρατσισμός)

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

- α. με ισότητα ευκαιριών (κατάρτιση ανέργων, δωρεάν παιδεία): με αυτήν αποκτούν όλοι δικαίωμα σε βασικά αγαθά, ανεξάρτητα από το οικονομικό τους επίπεδο
- β. με αγωγή καταναλωτή: με αυτήν ο πολίτης ενημερώνεται ώστε να καταναλώνει με βάση τις πραγματικές ανάγκες του και όχι με βάση τις τεχνητές ανάγκες, που προέρχονται από τη διαφήμιση.

6.4 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΤΡΟΧΑΙΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ (σ. 52-53)

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

- α. εξέλιξη τεχνολογίας
- β. ανάπτυξη πόλεων
- γ. ανάπτυξη τουρισμού

ΕΚΤΑΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- Στην Ευρώπη: σκοτώνονται 120 άτομα ημερησίως / τάση μείωσης, λόγω χρήσης ζώνης ασφαλείας και αυστηρών ελέγχων και ποινών
- Στην Ελλάδα: σκοτώνονται 6 άτομα ημερησίως (1η θέση στην Ευρώπη) – 2000 ετησίως.

ΑΙΤΙΕΣ - ΕΥΘΥΝΕΣ

- α. κράτος (μη επαρκή μέτρα για: κατασκευή οδοστρώματος, σήμανση, έλεγχο οχημάτων, εκπαίδευση οδηγών, επιβολή ποινών).
- β. οδηγοί (παραβίαση ΚΟΚ, μη ασφαλής οδήγηση)
- γ. πεζοί (επικίνδυνη κυκλοφορία στους δρόμους)

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- α. ατομικές (τραυματισμοί σωματικά και ψυχικά)
- β. κοινωνικές (μείωση πληθυσμού -ιδιαίτερα νεανικού-, οικονομική επιβάρυνση τομέα υγείας)

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Με κυκλοφοριακή αγωγή. Γίνεται σε 2 άξονες:

- α. γνωστοποίηση κανόνων (π.χ. χρήση κράνους και ζώνης, όρια ταχύτητας κλπ.)
- β. γνωστοποίηση ποινών

6.5 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΑ

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ : 1. Στις πρωτόγονες κοινωνίες: το παιχνίδι υπάρχει ως απλό μέσο ψυχαγωγίας, 2. στην αρχαία Ελλάδα διαμορφώνεται το αθλητικό ιδεώδες, που έχει δύο αρχές:

- α) **ε κ γ ύ μ ν α σ η** του σώματος
- β) **σ υ ν α γ ω ν ι σ μ ό ς** των αθλητών ως μέσο άμιλλας και αρετής - Διαμορφώνονται οι Ολυμπιακοί αγώνες.

Έτσι ο αθλητισμός:

- α) Επεκτάθηκε και εκτός των συνόρων των κρατών
- β) Συνδέθηκε με την ειρήνη και τη συμφιλίωση των λαών (ολυμπιακή εκεχειρία).

Στις σύγχρονες κοινωνίες: ο αθλητισμός είναι οργανωμένος κοινωνικός θεσμός, αλλά εκφράζει τις αξίες και τα πρότυπα που επικρατούν σε κάθε κοινωνία (π.χ. ο συναγωνισμός έχει εξελιχθεί σε ανταγωνισμό).

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

- Υ γ ε ί α σωματική και πνευματική (μέσα από την άθληση γενικά)
- Ψ υ χ α γ ω γ ί α (μέσα από την άθληση ειδικά, σε άθλημα που εκφράζει τον αθλητή)
- Κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο ί η σ η (μέσα από τη συνεργασία στην ομάδα)
- Σ υ μ φ ι λ ί ω σ η λ α ώ ν (με διοργάνωση διεθνών αγώνων)

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΡΑ

α) ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ του αθλητισμού:

- **Μαζικός**, ώστε να έχουν όλοι οι πολίτες δυνατότητα να αθληθούν.
- **Εμπορευματοποιημένος**, γιατί συνδέεται με την αγορά και συμφέροντα εταιριών (ΜΜΕ, εταιρίες αθλητικών ειδών, εταιρίες πληροφορικής κλπ.)

β) ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ που συνδέονται με τον σύγχρονο χαρακτήρα του αθλητισμού:

Πρωταθλητισμός

- Σημαίνει: την αναγόρευση του ανταγωνισμού σε υπέρτατη αξία, δηλ. ο αθλητής πρέπει να νικήσει με κάθε μέσο.

- Αποτελέσματα:

α) ένταξη στην προπόνηση από μικρές ηλικίες. Έχει συνέπειες στην υγεία των αθλητών

β) επέμβαση τεχνολογίας και επιστήμης στην προσπάθεια για τη νίκη. Έχει συνέπειες στην υγεία των αθλητών (π.χ. με χρήση αναβολικών ουσιών)

γ) καλλιέργεια φανατισμού στους φιλάθλους μέσω των ΜΜΕ, επειδή υπάρχουν συμφέροντα:

Βία: συναντάται κυρίως σε συγκεκριμένα αθλήματα (ποδόσφαιρο και μπάσκετ)

Αιτίες:

α) εμπορευματοποίηση αθλητισμού, μέσω της εξάρτησης των αθλημάτων αυτών από μεγάλα οικονομικά συμφέροντα

β) υπερπροβολή συγκεκριμένων αθλημάτων από τα ΜΜΕ

γ) καλλιέργεια φανατισμού από ομάδες φιλάθλων, η οποία οφείλεται:

- στα κοινωνικά προβλήματα (αποξένωση, ανεργία), γιατί ο πολίτης στρέφεται στο φανατισμό για να τα αντιμετωπίσει

- στην κοινωνικοποίηση του πολίτη μέσω κοινωνικών ομάδων φανατισμένων οπαδών

γ) καλλιέργεια φανατισμού από αθλητικούς παράγοντες.

Αντιμετώπιση: α) αυστηρότερα κατασταλτικά μέσα από την πολιτεία, β) συνεργασία φιλάθλων και αθλητικών φορέων, γ) κοινωνική πολιτική, για αν αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που προκαλούν τον φανατισμό.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

7. ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

7.1 ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (σ. 60-61)

1. **Πότε μια κοινωνία έχει πολιτική οργάνωση (δηλ. είναι πολιτική);**

Όταν συγκεκριμένα άτομα έχουν την εξουσία να επιβάλλουν στην κοινωνία κανόνες (νόμους)

2. **Ποια άτομα είχαν πολιτική εξουσία;**

α) Την πρωτόγονη εποχή: ο φύλαρχος

β) Στην αρχαία Αίγυπτο: οι ιερείς

γ) Στην αρχαία Αθήνα: ο λαός άμεσα

δ) Στις μεγάλες αυτοκρατορίες: πολιτικοί και στρατιωτικοί (αυτοκράτορες, ηγεμόνες, βασιλείς)

ε) Στη σύγχρονη δημοκρατία: ο λαός έμμεσα.

3. **Ποια είναι η έννοια της Πολιτείας;**

α) Στην αρχαία Ελλάδα: υπάρχει πολιτεία όταν ο λαός αποφασίζει ο ίδιος για τους κανόνες που ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή

β) Κατά τη Γαλλική επανάσταση: υπάρχει πολιτεία όταν υπάρχει ισότητα μεταξύ των πολιτών και ο λαός απελευθερώνεται από την εξουσία του μονάρχη

γ) Σήμερα: υπάρχει πολιτεία όταν ο λαός εκλέγει εκπροσώπους, που αποφασίζουν οι ίδιοι για τους κανόνες που ρυθμίζουν την κοινωνική τους ζωή.

4. **Ποιους κανόνες καθορίζει μια σύγχρονη Πολιτεία;**

α) Κανόνες που ρυθμίζουν τη λειτουργία των κοινωνικών θεσμών (εκπαίδευση, οικογένεια, οικονομία κλπ.).

β) Κανόνες που ρυθμίζουν δικαιώματα και υποχρεώσεις των ατόμων (κανόνες για μαθητές – καθηγητές, γονείς – παιδιά κλπ.).

γ) Κανόνες που ρυθμίζουν τις ποινές και τις κυρώσεις σε περίπτωσης παράβασης των κανόνων (δικαστήριο, σωφρονιστικό σύστημα, ποινικός κώδικας).

7.2 ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΑ

1. **Τι είναι η πατρίδα; (αναφορά ιστορικού παραδείγματος)**
Ο τόπος στον οποίο γεννιέται και ζει το άτομο. Στην Οδύσσεια γίνεται λόγος για το «νόστο», δηλ. την επιστροφή στην πατρίδα
2. **Τι συνέπειες έχει η μόνιμη εγκατάσταση των πληθυσμών σε έναν τόπο; Τι συνείδηση δημιουργούν στα άτομα οι συνέπειες αυτές;**
Με τη μόνιμη εγκατάσταση πληθυσμών σε έναν τόπο δημιουργούνται κοινά στοιχεία μεταξύ των ανθρώπων και, κατ' επέκταση, πολιτισμός (γλώσσα, θρησκεία, ήθη και έθιμα). Με τα κοινά αυτά στοιχεία δημιουργείται στα άτομα η συνείδηση ότι ανήκουν στην ίδια πατρίδα (αφού κατοικούν στον ίδιο τόπο) και στην ίδια ομάδα (αφού μοιράζονται την ίδια γλώσσα, θρησκεία, άρα τον ίδιο πολιτισμό). Η ομάδα αυτή είναι το **έθνος**.
3. **Η ανθρώπινη ομάδα που αποτελεί ένα έθνος:**
 - α) Τι χαρακτηριστικό έχει; Ότι συνδέεται με ορισμένο τόπο (χωρίς απαραίτητα να κατοικεί σ' αυτόν)
 - β) Τι κοινό έχουν τα άτομα της ομάδας μεταξύ τους; Ότι μοιράζονται κοινό πολιτισμό και ιστορία
 - γ) Ποια συνείδηση δημιουργείται στην ομάδα; Ότι τα άτομα που την αποτελούν έχουν κοινά συμφέροντα και κοινές επιδιώξεις.
4. **Τι χαρακτηριστικά έχει η ανθρώπινη ομάδα που αποτελεί ένα κράτος; Ποια η διαφορά έθνους και κρατους;**
Ότι συνδέεται με συγκεκριμένο έδαφος (τα σύνορα), συγκεκριμένο λαό (τους μόνιμους κατοίκους) και συγκεκριμένη πολιτική εξουσία (τους πολιτικούς άρχοντες του τόπου). Αντίθετα, το έθνος δεν περιορίζεται εδαφικά, αλλά έχει κριτήριο τον κοινό πολιτισμό.
5. **Είναι δυνατό ένα έθνος να εκτείνεται σε πολλά κράτη; Είναι δυνατό ένα κράτος να αποτελείται από πολλά έθνη; Αιτιολογείστε και αναφέρατε παραδείγματα.**
 - α) Ναι, γιατί ο κοινός πολιτισμός, που είναι κριτήριο του έθνους, μπορεί να υπάρχει σε περισσότερα κράτη. Π.χ. ελληνικό έθνος υπάρχει τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Αυστραλία, τις ΗΠΑ κλπ.
 - β) Ναι, γιατί τα κριτήρια χαρακτηρισμού ενός κράτους (συγκεκριμένο έδαφος – λαός – εξουσία) δεν είναι υποχρεωτικό να ανήκουν σε ένα μόνο

έθνος (π.χ. ΗΠΑ, πρώην Σοβιετική Ένωση, που είναι κράτη που αποτελούνται από πολλές εθνότητες)

6. **Ποια άλλη ταυτότητα έχει σήμερα ένας Έλληνας πολίτης, εκτός από την εθνική; Τι συνέπειες έχει το γεγονός αυτό, τόσο για το έθνος όσο και για τους πολίτες;**

Την ευρωπαϊκή. Αυτό σημαίνει για το έθνος ότι αποτελεί κομμάτι μιας **Ενιαίας Ευρώπης** και για τους πολίτες ότι η διεκδίκηση των συμφερόντων τους θα πρέπει να γίνεται μέσα από **διάλογο και συνεργασία** με τα υπόλοιπα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7.3 ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. **Πότε μία δραστηριότητα είναι πολιτική; Δώστε παραδείγματα πολιτικών δραστηριοτήτων.**

Όταν συνδέεται όχι μόνο με προσωπικές επιλογές του ατόμου, αλλά με τη συλλογική ζωή των πολιτών, με όλο το κοινωνικό σύνολο. Δηλ. είτε οι δραστηριότητες που αφορούν τους πολιτικούς (π.χ. εκλογές) είτε καθημερινές δραστηριότητες (π.χ. φοίτηση στο Πανεπιστήμιο: συνδέεται με την προετοιμασία, τον τρόπο εισαγωγής, το επίπεδο σπουδών, την επαγγελματική αποκατάσταση, πράγματα που ρυθμίζονται από την Πολιτεία).

2. **Τι προκαλούν σε μια σύγχρονη κοινωνία οι πολιτικές δραστηριότητες διαφορετικών ομάδων πολιτών; Δώστε παραδείγματα.**

Συγκρούσεις (π.χ. εργοδότες – εργαζόμενοι, καταναλωτές – παραγωγοί)

3. **Τι ευθύνες δημιουργούν στον πολίτη οι πολιτικές του δραστηριότητες;**

α) ευθύνη **ενημέρωσης** για την κοινωνική ζωή (σε τοπικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο), γιατί αποτελεί προϋπόθεση λήψης των σωστών αποφάσεων. Επίσης, πολλά προβλήματα αποκτούν διεθνή χαρακτήρα (περιβάλλον, ειρήνη κλπ.)

β) ευθύνη **συμμετοχής** στην κοινωνική ζωή, γιατί έτσι το άτομο προωθεί τις επιδιώξεις του.

8. ΤΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

8.1 ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ (σ. 67-68)

1. Με ποια έννοια συνδέεται ο όρος πολίτευμα και ποια η χρησιμότητά του;

Με την έννοια της κρατικής εξουσίας. Το πολίτευμα:

α) προσδιορίζει την κρατική εξουσία (τον τρόπο *οργάνωσης* και τον τρόπο *άσκησής* της)

β) Μέσα από την εξουσία του κράτους, που προσδιορίζεται από το πολίτευμα, θεσπίζονται και εφαρμόζονται οι **νόμοι**, δηλ. οι υποχρεωτικοί κοινωνικοί κανόνες, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για τη διατήρηση της *συννοχής* και της *βιωσιμότητας* της κοινωνίας.

2. Ποιο κριτήριο χρησιμοποιείται για τη διάκριση των πολιτευμάτων; Ποια τα είδη πολιτευμάτων;

Το κριτήριο για να διακρίνουμε τα πολιτεύματα είναι ποιος ασκεί την εξουσία.

α) **Μοναρχικά:** Την εξουσία ασκεί η μονάρχη. Η μοναρχία διακρίνεται σε απόλυτη μοναρχία (η εξουσία συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του μονάρχη) και συνταγματική μοναρχία (η εξουσία του μονάρχη περιορίζεται από γραπτό νόμο, το Σύνταγμα)

β) **Ολιγαρχικά:** Την εξουσία ασκούν λίγα πρόσωπα. Στη σύγχρονη εποχή ονομάζονται δικτατορικά.

γ) **Δημοκρατικά:** Την εξουσία ασκεί ο λαός.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. Τι εννοούμε όταν κάνουμε λόγο για δημοκρατικές διαδικασίες;

Εννοούμε τη διαδικασία συμμετοχής και λήψης αποφάσεων σε μια ομαδική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, σε μια ομαδική δραστηριότητα:

α) συμμετέχουν **όλοι**

β) η απόφαση που λαμβάνεται είναι σύμφωνη με τη γνώμη των *περισσοτέρων*.

2. Ποια είναι η έννοια της Δημοκρατίας;

Δημοκρατία είναι ο πολίτευμα στο οποίο την εξουσία ασκεί ο λαός είτε άμεσα (ο ίδιος) είτε έμμεσα (μέσω των αντιπροσώπων του). Συγκεκριμένα:

α) Συμμετέχει **όλος ο λαός** (είτε έμμεσα είτε άμεσα) στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων

β) Η απόφαση που λαμβάνεται είναι σύμφωνη με τη γνώμη της πλειοψηφίας.

3. **Τι απαιτείται για να λειτουργήσει σωστά μια Δημοκρατία;**

Συμμετοχή και ενεργοποίηση όλων των πολιτών, αφού αυτοί αποτελούν την πηγή εξουσίας.

4. **Ποιες είναι οι κατηγορίες των Δημοκρατικών Πολιτευμάτων;**

A. Άμεση Δημοκρατία: Ο λαός ασκεί απευθείας την εξουσία.

B. Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία: Ο λαός ασκεί την εξουσία μέσω των αντιπροσώπων του.

5. **Δώστε παραδείγματα και από τις 2 κατηγορίες Δημοκρατικών Πολιτευμάτων.**

α) Η ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ είναι ο τύπος δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα. Σήμερα δεν είναι εφικτή σήμερα, λόγω των πολυπληθών πόλεων και κρατών και του τρόπου οργάνωσής τους. Υπάρχουν όμως θεσμοί άμεσης δημοκρατίας, όπως οι εκλογές, τα δημοψηφίσματα και η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία.

β) Η ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ είναι ο τύπος δημοκρατίας στα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα.

6. **Ποια είναι τα κριτήρια διάκρισης του πολιτεύματος της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας; Ποια τα είδη αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά; Να αναφέρατε χώρες με το κάθε πολίτευμα.**

Τα κριτήρια είναι τα πολιτειακά όργανα (δηλ. τα όργανα που είναι υπεύθυνα για την άσκηση της εξουσίας) και ο αρχηγός του κράτους.

ΕΙΔΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ:

● **ΒΑΣΙΛΕΥΟΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ**

α) Πολιτειακό όργανο λήψης αποφάσεων: Κυβέρνηση (εκλέγεται από το λαό)

β) Αρχηγός του Κράτους: Βασιλιάς. Αρμοδιότητες: χωρίς ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες / κληρονομικός (Αγγλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Δανία, Σουηδία, Νορβηγία, Ισπανία)

● **ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ**

α) Πολιτειακό όργανο λήψης αποφάσεων: Κυβέρνηση (εκλέγεται από το λαό)

β) Αρχηγός του Κράτους: Πρόεδρος Αρμοδιότητες: χωρίς ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες / αιρετός έμμεσα (από τη Βουλή). (Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία)

● ΠΡΟΕΔΡΙΚΗ

- α) Πολιτειακά όργανα λήψης αποφάσεων: Κυβέρνηση (σχηματίζεται από τον Πρόεδρο), Πρόεδρος
- β) Αρχηγός του Κράτους: Πρόεδρος Αρμοδιότητες: με ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες / αιρετός άμεσα (από το λαό). (ΗΠΑ, Ρωσία, Κύπρος)

8.2 ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (σ. 69-70)

Ποιο είναι το πολίτευμα της Ελλάδας και πώς προέκυψε ιστορικά στους νεώτερους χρόνους;

Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η **Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία**.

ΕΝΝΟΙΑ:

Δημοκρατία σημαίνει ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό (αρχή λαϊκής κυριαρχίας)

Προεδρευόμενη σημαίνει ότι αρχηγός του Κράτους είναι ο Πρόεδρος

Κοινοβουλευτική σημαίνει ότι ο λαός ασκεί την εξουσία έμμεσα, από το Κοινοβούλιο, από το οποίο προέρχεται η Κυβέρνηση και εκλέγεται ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

8.3 ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1. Γιατί η θέσπιση συντάγματος είναι απαίτηση των πολιτών κάθε κράτους; Δώστε ιστορικά παραδείγματα.

Γιατί το Σύνταγμα προσφέρει **ασφάλεια** στον πολίτη, επειδή τον προστατεύει από τις αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας, αφού αποτελεί νόμο που η κρατική εξουσία δεν μπορεί να παρακάμψει. Έτσι, την 3^η Σεπτεμβρίου 1843, όπως και στη Γαλλική Επανάσταση, ο λαός απαιτούσε Σύνταγμα.

2. Ποια η έννοια του Συντάγματος; Τι πρακτικές συνέπειες έχει;

Είναι ο ανώτερος από όλους τους νόμους, δηλ. ο θεμελιώδης νόμος της Πολιτείας. Αυτό σημαίνει ότι όλοι οι νόμοι πρέπει να στηρίζονται στο Σύνταγμα. Π.χ., η αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου στην Ελλάδα στηρίχθηκε στο δικαίωμα της ισότητας, που κατοχυρώθηκε στο Σύνταγμα του 1975.

3. Ποια η σημασία του Συντάγματος για την κρατική εξουσία;

α) Ρυθμίζει τη λειτουργία της

β) Θέτει τα όριά της, ώστε να παρεμποδίζονται αυθαιρεσίες εις βάρος των Πολιτών.

4. Ποια η σημασία του Συντάγματος για τους πολίτες;
- Κατοχυρώνει τα δικαιώματά τους
 - Καθορίζει τις υποχρεώσεις τους.
5. Ποιες κατηγορίες Συνταγμάτων υπάρχουν; Σε ποια ανήκει το Σύνταγμα της Ελλάδας και γιατί;
- Ηπια: αναθεωρούνται εύκολα
 - Αυστηρά: αναθεωρούνται δύσκολα
- Το ελληνικό Σύνταγμα είναι αυστηρό, γιατί: α) απαγορεύει την αναθεώρηση διατάξεων για τη μορφή του πολιτεύματος και για τα ατομικά δικαιώματα και β) αναθεωρείται με δύσκολη διαδικασία (ευρύτερη συναίνεση, χρονοβόρα διαδικασία).
- Έως σήμερα έχει αναθεωρηθεί 2 φορές (1986 και 2001).

8.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ποιες είναι οι αρχές στις οποίες στηρίζονται τα σύγχρονα συντάγματα και πώς προέκυψαν αυτές ιστορικά;

Αρχή λαϊκής κυριαρχίας, αρχή κράτους δικαίου, αρχή κοινωνικού κράτους, αρχή διάκρισης των λειτουργιών. Διαμορφώθηκαν αρχικά στην Αρχαία Ελλάδα, με την εμφάνιση της δημοκρατίας, αλλά για να φτάσουν στη σημερινή τους μορφή χρειάστηκε να διεκδικηθούν με επαναστάσεις στον 18ο και 19ο αιώνα (Γαλλική, Αγγλική).

8.4.1 ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

1. Ποια είναι η έννοια της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας και πότε καθιερώθηκε ιστορικά;

Λαϊκή κυριαρχία σημαίνει την κυριαρχία του λαού ως προς την εξουσία. Η εξουσία δηλ. ασκείται από όσους έχουν δικαίωμα ψήφου (εκλογικό σώμα). Συνέπεια αυτού είναι η εφαρμογή της θέλησης της πλειοψηφίας, η οποία εκλέγει τα όργανα του κράτους (αντιπροσωπευτικό σύστημα).

Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας καθιερώθηκε για πρώτη φορά στο Σύνταγμα της Τροιζήνας το 1827.

2. Πώς κατοχυρώνεται η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας στο Σύνταγμα;

Κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 1 του Συντάγματος (δεν αναθεωρείται), καθώς και σε άλλα άρθρα που προβλέπουν:

- την εκλογή των αντιπροσώπων (βουλευτές, δήμαρχοι, νομάρχες)
- τη δυνατότητα κάθε πολίτη (που συμπληρώνει τις προϋποθέσεις) να είναι υποψήφιος Πρόεδρος, βουλευτής, δήμαρχος ή νομάρχης

- τη δυνατότητα να εκφράζει ο λαός τη γνώμη του με δημοψήφισμα
- το δικαίωμα του συνέρχεσθαι (δηλ. της συλλογικής δράσης των πολιτών μέσα από σωματεία)
- την υποχρέωση σεβασμού της αρχής, που έχουν όλα τα όργανα του κράτους, με το να ασκούν τις αρμοδιότητές του όπως ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

8.4.2 ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. Ποιες ιστορικές συγκυρίες επέβαλαν την αρχή του κράτους δικαίου;

Η αστική τάξη τον 19ο αιώνα προσπάθησε, μέσω του γραπτού τύπου του Συντάγματος, να περιορίσει την αυθαιρεσία του μονάρχη και να διασφαλίσει τα δικαιώματα των πολιτών.

2. Ποια είναι η έννοια του κράτους δικαίου, όπως αποτυπώνεται στο σύγχρονο Σύνταγμα;

- Οτι κάθε πράξη οργάνων της εξουσίας πρέπει να προβλέπεται στο νόμο (αρχή νομιμότητας).
- Οτι όλοι οι πολίτες έχουν θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα (π.χ. ισότητα, δικαίωμα ατομικής ιδιοκτησίας, θρησκευτικής ελευθερίας κλπ.)
- Οτι η δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη από άλλα κρατικά όργανα

8.4.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Πώς προέκυψε ιστορικά η ανάγκη για κοινωνικό κράτος και ποιος είναι ο σκοπός του;

- Μετά τη βιομηχανική επανάσταση προέκυψαν μεγάλες οικονομικές ανισότητες
- Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών παρουσίαζε μεγάλες διαφορές μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών τάξεων
- Αποτέλεσμα: να μην μπορούν πολλά άτομα χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων να έχουν πρόσβαση σε απολύτως απαραίτητα αγαθά
- Για να μπορούν να απολαμβάνουν όλοι τα αγαθά αυτά και να αμβλυνθούν οι κοινωνικές ανισότητες, κατοχυρώθηκε μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο το κοινωνικό κράτος.

2. Πώς προβλέπεται το κοινωνικό κράτος στο Σύνταγμα;

α) Με υποχρεώσεις του κράτους (για δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δωρεάν εκπαίδευση, προστασία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, ενίσχυση οικογένειας κλπ.)

β) Με κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών (π.χ. για δημόσια δωρεάν παιδεία, για προστασία της υγείας, προστασία του περιβάλλοντος)

8.4.4 ΑΡΧΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

1. Ποιες είναι οι τρεις διαφορετικές λειτουργίες που επιτελούν τα όργανα του κράτους; Γιατί αυτές πρέπει να ασκούνται από διαφορετικά όργανα;

α) θέσπιση νόμων (νομοθετική λειτουργία)

β) εφαρμογή νόμων (εκτελεστική λειτουργία)

γ) επίλυση διαφορών από την εφαρμογή των νόμων (δικαστική λειτουργία)

Εάν αυτές συγκεντρωθούν σε ένα όργανο, αυτό θα οδηγούσε στην αυθαιρεσία.

2. Ποια όργανα ασκούν την κάθε λειτουργία;

α) Νομοθετική λειτουργία: Βουλή (συμπληρωματικά: Πρόεδρος Δημοκρατίας)

β) Εκτελεστική λειτουργία: Κυβέρνηση (συμπληρωματικά: Πρόεδρος Δημοκρατίας)

γ) Δικαστική λειτουργία: Δικαστήρια.

3. Τι σημαίνει “σχετική” διάκριση των λειτουργιών και γιατί εφαρμόζεται;

Ότι το όργανο που ασκεί μια λειτουργία μπορεί να συμμετέχει στην άσκηση άλλης (π.χ. η Βουλή να ασκεί δικαστική λειτουργία, όταν δικάζει Υπουργούς, ή η Κυβέρνηση να ασκεί νομοθετική εξουσία, με τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου).

Εφαρμόζεται για λόγους ταχύτερης και αποτελεσματικότερης άσκησης της κρατικής εξουσίας.

9. ΕΚΛΟΓΕΣ – ΚΟΜΜΑΤΑ - ΜΜΕ

9.1 ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΩΜΑ

Α. ΣΥΝΘΕΣΗ

Στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, ο λαός που έχει την εξουσία ταυτίζεται με το εκλογικό σώμα.

Το εκλογικό σώμα είναι οι πολίτες που έχουν δικαίωμα ψήφου.

Β. ΠΡΟΣΟΝΤΑ

Ελληνική ιθαγένεια: ψηφίζουν μόνο όσοι είναι Έλληνες πολίτες.
Εξαίρεση: στις δημοτικές εκλογές, που ψηφίζουν και οι πολίτες της Ε.Ε.

Ηλικία: ψηφίζουν όσοι είναι από 18 ετών και άνω (ημ/νία γέννησης θεωρείται η 1/1).

Γ. ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

Στις **βουλευτικές** εκλογές: ψηφίζει αντιπροσώπους για τη βουλή (βουλευτές) / κάθε 4 χρόνια

Στις **δημοτικές – περιφερειακές** εκλογές: ψηφίζει όργανα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (δημάρχους-νομάρχες) /κάθε 4 χρόνια

Στις **ευρωεκλογές:** ψηφίζει αντιπροσώπους για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ευρωβουλευτές) / κάθε 5 χρόνια

Στα **δημοψηφίσματα:** ψηφίζει για σημαντικά ζητήματα / προκηρύσσονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας

9.2 ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ-ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Α. ΑΜΕΣΟΤΗΤΑ

Σημαίνει ότι ο λαός εκλέγει **απευθείας** τους αντιπροσώπους του, χωρίς παρεμβολή τρίτων (π.χ. εκλεκτόρων).

Β. ΜΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σημαίνει ότι η εκλογική βούληση δεν γίνεται γνωστή σε τρίτους.

Επιτυγχάνεται: α) Με ειδικούς χώρους τέλεσης του εκλογικού δικαιώματος (παραβάν, κάλπη). β) Με ομοιόμορφα ψηφοδέλτια.

Γ. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σημαίνει ότι όλοι όσοι έχουν τις προϋποθέσεις είναι υποχρεωμένοι να ψηφίσουν. Εάν δεν το κάνουν όμως, δεν υπάρχουν ποινικές κυρώσεις (από το 2001).

Δ. ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΗ ΑΣΚΗΣΗ

Σημαίνει τη φυσική παρουσία του ψηφοφόρου κατά την τέλεση του εκλογικού δικαιώματος. Εξαίρεση: εάν είναι κάτοικος εξωτερικού μπορεί να ψηφίσει με επιστολή (επιστολική ψήφος).

Ε. ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ

Σημαίνει ότι α) κάθε πολίτης ψηφίζει μία μόνο φορά και β) όλες οι ψήφοι είναι νομικά ισοδύναμες.

ΣΤ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΤΑ

Σημαίνει ότι δικαίωμα ψήφου έχουν όλοι όσοι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει το Σύνταγμα. Επομένως, δεν μπορεί με νόμο να θεσπιστούν άλλοι λόγοι στέρησης του εκλογικού δικαιώματος, εκτός από αυτούς που θέτει το Σύνταγμα. Καθιερώθηκε: γενικά το 1864 και για τις γυναίκες το 1952.

9.3 ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΤΡΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

- α) Διαίρεση της χώρας σε εκλογικές περιφέρειες (56).
- β) Αντιστοιχία βουλευτικών εδρών ανά περιφέρεια, ανάλογα με πληθυσμό
- γ) Κατανομή εδρών στους βουλευτές.

ΕΝΝΟΙΑ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Εκλογικό σύστημα είναι ο τρόπος μετατροπής των ψήφων σε έδρες.

ΕΙΔΗ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

α) Πλειοψηφικά

Οι έδρες της περιφέρειας δίνονται όλες στο κόμμα που συγκεντρώνει τις περισσότερες ψήφους.

Είδη: απόλυτα (δηλ. 50%+1) ή σχετικά (σε σύγκριση με τους υπολοίπους).

Πλεονέκτημα: δημιουργία σταθερών μονοκομματικών Κυβερνήσεων

Μειονέκτημα: αποκλεισμός εκπροσώπων μικρών κομμάτων.

β) Αναλογικά

Οι έδρες της περιφέρειας κατανέμονται σε όλα τα κόμματα, ανάλογα με τις ψήφους που πήραν (η αναλογία ορίζεται από το εκλογικό μέτρο που είναι ψηφοδέλτια περιφέρειας : έδρες περιφέρειας).

Πλεονέκτημα: απόλυτα αντιπροσωπευτικό αποτέλεσμα της βούλησης του λαού

Μειονέκτημα: όχι σταθερές Κυβερνήσεις, αφού προκύπτουν από συνεργασίες.

γ) Μικτά

Συνδυασμός πλειοψηφικών και αναλογικών. Παράδειγμα: ενισχυμένη αναλογική (εφαρμόζεται στην Ελλάδα και σημαίνει αναλογικό σύστημα με ενίσχυση των μεγαλύτερων κομμάτων, είτε με προνομή στην κατανομή των εδρών είτε με πλαφόν εισόδου στη βουλή (3%)).

9.4 ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Τα κόμματα είναι απαραίτητα για τη λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος εκλογής στη Δημοκρατία.

Πολιτικό κόμμα είναι μια ένωση πολιτών, που προορίζεται να έχει μεγάλη διάρκεια και έχει σκοπό να αποκτήσει, μέσα από δημοκρατικές εκλογικές διαδικασίες, την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Τα κόμματα έχουν πολιτικούς σκοπούς και συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές αντιλήψεις που εκφράζονται στα προγράμματά τους.

Δικαίωμα να ιδρύουν πολιτικά κόμματα και να συμμετέχουν σε αυτά έχουν μόνο οι Έλληνες πολίτες που έχουν και το δικαίωμα να ψηφίζουν (άνω των 18 ετών).

Τα κόμματα πρέπει να είναι οργανωμένα και να λειτουργούν με δημοκρατικούς κανόνες (εσωκομματική δημοκρατία) και να δημοσιεύουν τις εκλογικές δαπάνες τους για λόγους **διαφάνειας**. Το ίδιο υποχρεούνται να κάνουν και οι υποψήφιοι βουλευτές.

Κοινωνία Πολιτών

Εγγύηση για αυτή τη σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία και τον έλεγχο της εξουσίας αποτελεί ο **ενεργός πολίτης**, δηλαδή ένας πολίτης:

Αντικειμενικά ενημερωμένος για τα σύνθετα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα [σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο] και

Συμμέτοχος σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής που τον αφορούν (π.χ περιβάλλον, υγεία, εκπαίδευση).

Το σύνολο των ενεργών πολιτών αποτελεί την **κοινωνία πολιτών**.

Τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας πολιτών:

κοινωνία αλληλεγγύης,

κοινωνία ανοιχτή,

κοινωνία δημοκρατική,

Ός νέος ενεργός πολίτης μπορεί να ενεργοποιηθεί κάποιος :

Τοπικά π.χ σχολείο, γειτονιά, Δήμος, κ.ά.

Εθνικά π.χ θέματα περιβάλλοντος, κ. ά.

Παγκόσμια.

Ως νέος ενεργός πολίτης μπορεί να δραστηριοποιηθεί κάποιος: **Ατομικά και συλλογικά** (σύλλογοι, σωματεία, οργανώσεις νεολαίας, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), κ.ά.

9.5 ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ [Μ.Μ.Ε]

Προϋπόθεση της κοινωνίας πολιτών είναι ο ενημερωμένος πολίτης που συμμετέχει στα κοινά προβλήματα. Την ενημέρωσή του έχουν αναλάβει τα Μ.Μ.Ε

Βασικές λειτουργίες των σύγχρονων ΜΜΕ στην υπηρεσία της δημοκρατικής κοινωνίας πολιτών είναι :

1. Η ενημέρωση και πληροφόρηση των πολιτών.
2. Η πολιτιστική και μορφωτική προσφορά.
3. Η δημιουργία του «πλανητικού χωριού».

Με τον τρόπο αυτό οι πολίτες :

- κατανοούν και σέβονται τις ιδιαιτερότητες των άλλων πολιτισμών,
- ευαισθητοποιούνται για τα προβλήματα της παγκόσμιας κοινότητας,
- συνειδητοποιούν ότι είναι πολίτες μιας πανανθρώπινης κοινωνίας.

Η εξουσία των σύγχρονων ΜΜΕ : **«τέταρτη εξουσία»**. Η τεράστια εξουσία των ΜΜΕ αυξάνει τους κινδύνους να ελέγχονται από οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα με αποτέλεσμα την **παραπληροφόρηση** του πολίτη.

Το Σύνταγμα προβλέπει γι' αυτό τη λειτουργία του **Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης** και θεσπίζει Κώδικα Δεοντολογίας για τα ΜΜΕ με στόχο την προάσπιση του πολίτη από τους κινδύνους παραπληροφόρησης.

10. ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

10.1 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

- Προϋποθέσεις εκλογής: α) νόμιμη ικανότητα εκλέγειν β) 25^ο έτος
- Σύνολο: 300 (μπορεί να αλλάξει, αλλά πάντα θα κυμαίνεται μεταξύ 200 και 300).
- Δικαιώματα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους: ελευθερίας γνώμης και ψήφου κατά συνείδησης.

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

- Ονομάζεται το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο εκλογών.

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

- Ονομάζεται η ετήσια λειτουργία της βουλής και ξεκινάει την 1^η Δευτέρα κάθε Οκτωβρίου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Είναι πάντα δημόσιες. Η δημοσιότητα εξασφαλίζεται:

α) Με τη μετάδοση από τα ΜΜΕ

β) Με την ελευθερία παρακολούθησής της από οποιονδήποτε πολίτη

- Σε ολομέλεια
- Σε τμήματα
- Σε τμήματα θερινών διακοπών.

Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ : Πρωτοποριακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Βουλής των Ελλήνων. Λειτουργεί από το σχολικό έτος 1995-96. Απευθύνεται στους μαθητές όλων των σχολείων της χώρας, του απόδημου ελληνισμού και της Κύπρου. Έχει ως κύριο σκοπό την καλλιέργεια θετικής στάσης των νέων σχετικά με τη «συμμετοχή στα κοινά» καθώς και την ευαισθητοποίησή τους στις αρχές, τις αξίες, τους κανόνες και τη λειτουργία της δημοκρατίας, όπως ο **διάλογος, η ανεκτικότητα, η αλληλοκατανόηση και αλληλεγγύη.**

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

α) **ΘΕΣΠΙΣΗ ΝΟΜΩΝ.** Η διαδικασία έχει ως εξής:

- Κατάθεση νομοσχεδίου (βουλευτές ενός ή περισσότερων κομμάτων)

- Παραπομπή του για επεξεργασία από κοινοβουλευτική επιτροπή (βουλευτές όλων των κομμάτων)
- Ψήφιση επεξεργασμένου νομοσχεδίου (νόμου)
- Έκδοση νόμου (υπογραφή) από Πρόεδρο της Δημοκρατίας
- Δημοσίευση νόμου στο ΦΕΚ

β) ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

- Από Αντιπολίτευση: διατυπώνοντας επερωτήσεις ή άλλα μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου (πρόταση μομφής κλπ.)
- Από Κυβερνητικά στελέχη: παρέχοντας πληροφορίες και απαντώντας σε επερωτήσεις και αναφορές

γ) ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

- Κυβέρνηση = η πλειοψηφία που προέκυψε από τις εκλογές. Πρέπει να πάρει ψήφο εμπιστοσύνης σε 15 ημέρες από το διορισμό του Πρωθυπουργού. Άρση ψήφου εμπιστοσύνης: με πρόταση δυσπιστίας από την αντιπολίτευση.
- Πρωθυπουργός = ο αρχηγός του κόμματος της πλειοψηφίας. Διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

δ) ΑΛΛΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

- Ψήφιση προϋπολογισμού
- Επικύρωση διεθνών συμβάσεων
- Αναθεώρηση του Συντάγματος
- Ποινική δίωξη Υπουργούς, Πρόεδρο της Δημοκρατίας

10.2 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

10.2.1 ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΡΟΛΟΣ: Αρχηγός Κράτους

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ:

- **Νόμοι** (έκδοση-δημοσίευση)
- **Δημοψηφίσματα** (για κρίσιμο εθνικό θέμα ή για ψηφισμένο νόμο, κατόπιν αιτήματος της Βουλής)
- **Εκπροσώπηση Κράτους**
- **Κήρυξη πολέμου / ειρήνης**
- **Προεδρικά Διατάγματα:**
 - Ορίζουν πώς θα εφαρμοστεί ένας συγκεκριμένος νόμος
 - Υπογράφονται από κοινού με τον αρμόδιο Υπουργό
- **Διορισμός Πρωθυπουργού-Κυβέρνησης:**
 - Εάν υπάρχει κόμμα απόλυτης πλειοψηφίας (με 151 έδρες): Διορίζεται ο αρχηγός του

- Εάν δεν υπάρχει: ο Πρόεδρος δίνει διερευνητικές εντολές σχηματισμού Κυβέρνησης

σε καθένα από τα 3 πρώτα κόμματα, ωστόσο σχηματίζεται Κυβέρνηση.

- Εάν δεν σχηματιστεί: σχηματίζεται οικουμενική ή υπηρεσιακή Κυβέρνηση και ξανά εκλογές

ΕΚΛΟΓΗ: Από τη Βουλή. Διαρκεί 5 χρόνια. Επανεκλογή επιτρέπεται μόνο για μία φορά.

Προϋποθέσεις:

α) Έλληνας πολίτης

β) Μητέρα ή πατέρα ελληνικής καταγωγής

γ) Συμπλήρωση 40ού έτους ηλικίας

δ) Νόμιμη ικανότητα εκλέγειν

Διαδικασία:

α) Απαιτείται πλειοψηφία 2/3 (200 βουλευτές)

β) Αν δεν υπάρχει σε 2 συνεχόμενες ψηφοφορίες: αρκεί πλειοψηφία 3/5 (180 βουλευτές)

γ) Αν δεν υπάρχει και αυτή: διαλύεται η Βουλή και προκηρύσσονται εκλογές

δ) Μετά τις εκλογές: απαιτείται πλειοψηφία 3/5 (180 βουλευτές)

ε) Αν δεν υπάρχει σε 2 συνεχόμενες ψηφοφορίες: αρκεί απόλυτη πλειοψηφία (151 βουλευτές)

10.2.2 ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΡΟΛΟΣ: Ασκεί την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της χώρας

ΣΥΝΘΕΣΗ: Υπουργικό Συμβούλιο (Πρωθυπουργός + Υπουργοί)

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ:

Πρωθυπουργός:

α) Διορίζεται από τον Πρόεδρο και είναι ο αρχηγός της παράταξης της πλειοψηφίας

β) Είναι υπεύθυνος για τη γενική εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής

γ) Ορίζει τα πρόσωπα που απαρτίζουν την Κυβέρνηση (δηλ. τους Υπουργούς)

δ) Αντικαθιστά τους Υπουργούς

Υπουργοί:

α) Διορίζονται από τον Πρωθυπουργό και είναι είτε βουλευτές είτε εξωκοινοβουλευτικοί

β) Είναι υπεύθυνοι για έναν συγκεκριμένο τομέα της κυβερνητικής πολιτικής (Υπουργείο)

Εάν είναι υφυπουργοί: υπεύθυνοι για έναν συγκεκριμένο τομέα ενός Υπουργείου

- γ) Ορισμένες φορές ασκούν συγκεκριμένα καθήκοντα, χωρίς να έχουν υπουργείο (ονομάζονται: Υπουργοί άνευ χαρτοφυλακίου)
- δ) Υποβάλλουν στη Βουλή νομοσχέδια για ψήφιση νόμων

10.2.3 ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- Επίλυση διαφορών μεταξύ των πολιτών μεταξύ τους
- Επίλυση διαφορών μεταξύ κράτους και πολιτών.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΩΝ

- Ανεξαρτησία από το κράτος
- Ισοβιότητα.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

- Εφαρμογή των νόμων, εκτός αν έρχονται σε αντίθεση με το Σύνταγμα
- Υποχρέωση αιτιολόγησης δικαστικών αποφάσεων
- Διάκριση σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά.

Διοικητικά δικαστήρια: δικάζουν διοικητικές υποθέσεις, δηλ. διαφορές μεταξύ κράτους και πολιτών, που προκύπτουν από παράνομες πράξεις κρατικών οργάνων. Π.χ. υποθέσεις συνταξιοδοτικές, φορολογικές, υπηρεσιακής κατάστασης δημοσίων υπαλλήλων κλπ.

- Βασικοί νόμοι:

Για διοικητικές υποθέσεις: Διοικητικός κώδικας

Για εκδίκαση διοικητικών υποθέσεων: Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας.

Πολιτικά δικαστήρια: δικάζουν πολιτικές (ή αστικές) υποθέσεις, δηλ. διαφορές μεταξύ πολιτών (ιδιωτικές), π.χ. διαφορές ενοχικές (δηλ. που προέρχονται από έννομες σχέσεις, με βάση τις οποίες ένα πρόσωπο οφείλει να προβεί σε μια πράξη ή σε μια παροχή προς ένα άλλο, όπως διαφορές από πώληση ή μίσθωση πράγματος, εργατικές, εμπορικές, διαφορές από ακίνητα ή κινητά (εμπράγματα), οικογενειακές, κληρονομικές κλπ.

- Βασικοί νόμοι:

Για αστικές υποθέσεις: αστικός κώδικας

Για εκδίκαση αστικών υποθέσεων: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας.

Ποινικά δικαστήρια: δικάζουν ποινικές υποθέσεις, δηλ. πράξεις που χαρακτηρίζονται από το νόμο ως εγκλήματα (π.χ. εγκλήματα κατά της

ζωής, όπως ανθρωποκτονία ή σωματική βλάβη, κατά της περιουσίας, όπως κλοπή, ληστεία, φθορά ξένης ιδιοκτησίας κλπ.)

- Βασικοί νόμοι:

Για ποινικές υποθέσεις: Ποινικός κώδικας

Για εκδίκαση ποινικών υποθέσεων: Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

11. Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ

11.1 Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΣΚΕΙΤΑΙ:

α) από κρατικούς οργανισμούς => Κρατική διοίκηση (Υπουργεία, Δημόσιες Υπηρεσίες)

β) από αυτοδιοικούμενους οργανισμούς => αυτοδιοίκηση (ΟΤΑ, Πανεπιστήμια).

ΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Ασκείται με το **αποκεντρωτικό** σύστημα, δηλ. από **κρατικά** και **περιφερειακά** όργανα.

α) Κρατικά όργανα

Πρωθυπουργός => Υπουργοί => Υφυπουργοί => Γενικός Γραμματέας Υπουργείου=> Γενική Διεύθυνση Υπουργείου (π.χ. Δ/νση Β'βάθμιας Εκπ/σης)=> Επιμέρους Διευθύνσεις (π.χ. Δ/νση διδακτικών βιβλίων).

β) Περιφερειακά όργανα

Όργανα: Περιφέρεια (13) – Περιφερειάρχης.

Αρμοδιότητα: Εφαρμογή κυβερνητικής πολιτικής στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Έλεγχος: Από Υπουργεία.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

α) Τοπική αυτοδιοίκηση: Νομαρχίες => Δήμοι (ΟΤΑ)

Είναι: νομικά πρόσωπα που ασκούν δημόσια εξουσία, την οποία τους παραχωρεί το κράτος

Χρησιμότητα: συμμετοχή του πολίτη στα κοινά, αποφόρτιση του κράτους από τοπικές υποθέσεις

β) Αυτοδιοίκηση ΑΕΙ – Αγίου Όρους

11.2 ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Τοπική Αυτοδιοίκηση : δημοκρατικός θεσμός και βασική προϋπόθεση για την πραγμάτωση της λαϊκής κυριαρχίας.

Το άρθρο 102 του συντάγματος κατοχυρώνει την ύπαρξη **Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)**. Στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ ανήκουν όλες οι υποθέσεις τοπικής σημασίας (π.χ. η κατασκευή ή η φροντίδα των σχολικών κτηρίων, η διαμόρφωση και η επισκευή των πεζοδρομίων, οι χώροι αναψυχής και πρασίνου, η καθαριότητα).

Οι ΟΤΑ έχουν δικούς τους υπαλλήλους, έσοδα, περιουσία και προϋπολογισμό με βασική χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό μέσω της Περιφέρειας.

11.2.1 Α' ΒΑΘΜΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ: ΔΗΜΟΙ

Σήμερα οι Δήμοι της χώρας ανέρχονται σε 352. Ο Δήμος διοικείται από το Δημοτικό Συμβούλιο, την Οικονομική Επιτροπή, την Επιτροπή Ποιότητας Ζωής, την Εκτελεστική Επιτροπή και τον Δήμαρχο.

Ο Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγονται κάθε 5 χρόνια στις Δημοτικές εκλογές.

Οι Δήμοι και Κοινότητες μπορούν να προσφέρουν στους κατοίκους τους υπηρεσίες Περιβαλλοντικές (κατασκευή υπονόμων και αποχέτευσης, καθαρισμός δρόμων και συλλογή απορριμμάτων, κ.ά.) Προσωπικές (κατασκευή και συντήρηση σχολικών κτηρίων, ίδρυση Κέντρων Ανοιχτής Περιθάλψης, ψυχαγωγίας υπερηλίκων, κ.ά.) Πολιτιστικές (δημιουργία κήπων, χώρων αναψυχής, αθλητικών κέντρων, κ.ά.) Προστασίας (κατασκευή έργων προστασίας από πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές), καθώς και Παραγωγικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες (εκμετάλλευση τοπικών φυσικών πόρων και ήπιων μορφών ενέργειας, κ.ά.).

11.2.2 Β' ΒΑΘΜΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Η χώρα χωρίζεται σε 13 Περιφέρειες.

Όργανα της Περιφέρειας είναι ο Περιφερειάρχης, οι Αντιπεριφερειάρχες, το Περιφερειακό Συμβούλιο, η Οικονομική και η Εκτελεστική Επιτροπή.

Ο Περιφερειάρχης και το Περιφερειακό Συμβούλιο εκλέγονται κάθε 5 χρόνια.

Μεταξύ των Δήμων και των Περιφερειών υπάρχουν σχέσεις συνεργασίας και προγράμματα κοινών δράσεων και συμφωνιών.

12. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

12.1 ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ

Τα **ατομικά δικαιώματα** (ατομικές ελευθερίες, ισότητα) και τα **πολιτικά δικαιώματα** (συμμετοχή στην πολιτική ζωή) έχουν ως στόχο τον έλεγχο

και περιορισμό της απόλυτης εξουσίας του μονάρχη και την προστασία του ατόμου.

Στις σύγχρονες κοινωνίες κατοχυρώνονται τα **κοινωνικά δικαιώματα** (δικαιώματα στην υγεία, την παιδεία, την εργασία κ.ά.).

Ο ρόλος του πολίτη συνδέεται με **δικαιώματα** αλλά και τις αντίστοιχες **υποχρεώσεις**.

Ο πολίτης έχει το δικαίωμα να γίνονται σεβαστές οι πολιτικές και θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή το άσυλο της κατοικίας του, αλλά έχει και την υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει τα αντίστοιχα δικαιώματα όλων των άλλων μελών της Πολιτείας.

Σε αντίθετη περίπτωση μιλάμε για **κατάχρηση δικαιώματος**, δηλαδή ασκούμε το δικαίωμά μας σε βάρος των άλλων.

Τα δικαιώματά περιορίζονται από αντίστοιχες υποχρεώσεις:
α) **Υποχρέωση κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης**, στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας πολιτών. β) **Υποχρέωση τήρησης του Συντάγματος και των νόμων**. γ) **Υποχρέωση όλων των πολιτών να υπερασπίζονται τη δημοκρατία**.

12.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα δικαιώματα του ατόμου προστατεύονται τόσο από την εθνική νομοθεσία (Σύνταγμα), όσο και από το Ευρωπαϊκό και το Διεθνές Δίκαιο.

Το **Σύνταγμα της Ελλάδας** κατοχυρώνει τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα του ατόμου.

Παρόμοιες διατάξεις περιλαμβάνει η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και διεθνώς η προστασία των δικαιωμάτων κατοχυρώνεται με τη **Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**(Ο.Η.Ε) και άλλες διεθνείς συμβάσεις.

12.3 ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η ΙΣΟΤΗΤΑ (άρ. 4 του Συντάγματος)

ΕΝΝΟΙΑ:

α) Όλοι οι πολίτες αντιμετωπίζονται ισότιμα από τους νόμους, τη διοίκηση και τα δικαστήρια

β) Η ισότητα πολλές φορές είναι αναλογική, δηλ. ανάλογη με τα χαρακτηριστικά των ατόμων (π.χ. δικαίωμα ψήφου, δικαιώματα κοινωνικών παροχών πολυτέκνων).

ΜΟΡΦΕΣ:

α) ΦΥΛΟ: Η ανισότητα εις βάρος της γυναίκας αντιμετωπίζεται:

- με μέτρα υπέρ των γυναικών (π.χ. υποχρεωτικό ποσοστό υποψηφίων γυναικών στις εκλογές)

- με κίνητρα για ίση αντιμετώπιση των 2 φύλων (π.χ. επιχορήγηση εργοδοτών για πρόσληψη γυναικών)

β) ΕΡΓΑΣΙΑ: ισχύει ισότητα αμοιβής για Έλληνες και αλλοδαπούς

γ) ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ: είναι ισότητα αναλογική, γιατί εξαρτάται από το εισόδημα του καθενός

ε) ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ: ισχύει μόνο για Έλληνες πολίτες. Εξαίρεση: εναλλακτική θητεία λόγω αντιλήψεων

στ) ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ: ισχύει για όλους, με ή χωρίς αναπηρίες.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (άρ. 5 του Συντάγματος)

ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

- Σημαίνει: ότι η προσωπική ελευθερία περιορίζεται μόνο από τον νόμο - Κατοχυρώνεται: άρ. 5 παρ. 3

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

- Σημαίνει: ότι η ζωή, η τιμή και η ελευθερία είναι δικαιώματα όλων όσων βρίσκονται στη χώρα
- Κατοχυρώνεται: στο άρ. 5 παρ. 2
- Ειδικότερες κατοχυρώσεις: απαγόρευση θανατικής ποινής, δικαίωμα στην υγεία, απαγόρευση μεταβολής γενετικής ταυτότητας (κλωνοποίηση).

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ (άρ. 5 του Συντάγματος)

- Σημαίνει: ότι η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας περιορίζεται μόνο από τα δικαιώματα των άλλων
- Κατοχυρώνεται: στο άρ. 5 παρ. 1
- Ειδικότερες κατοχυρώσεις: Επιλογή επαγγέλματος, ελευθερία συλλογικής δράσης, προστασία έκφρασης και δημιουργίας, δικαίωμα πληροφόρησης

ΑΤΟΜΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ (άρ. 17 του Συντάγματος)

Το δικαίωμα ατομικής ιδιοκτησίας περιορίζεται μόνο:

- α) από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. απαγόρευση οικοδομικών εργασιών σε δάσος)
- β) από την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος (π.χ. απαγόρευση σε αρχαιολογικούς χώρους)
- γ) από την προστασία του γενικότερου συμφέροντος (π.χ. αναγκαστική απαλλοτρίωση)

ΑΣΥΛΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (άρ. 9 του Συντάγματος)

Σημαίνει το απαραβίαστο:

- α) της οικογενειακής ζωής (π.χ. έρευνα στην κατοικία γίνεται μόνο με παρουσία δικαστικού λειτουργού)
- β) της ιδιωτικής ζωής (περιλαμβάνει και την παραβίαση με ηλεκτρονικά μέσα)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ (άρ. 10 του Συντάγματος)

Γίνεται με: αιτήματα πολιτών στη Διοίκηση, κοινοβουλευτικό έλεγχο, Συνήγορο Πολίτη. Συνήγορος του Πολίτη : ανεξάρτητη αρχή που λειτουργεί για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πολιτών.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (άρ. 13 του Συντάγματος)

Σημαίνει: α) ανεξιθρησκία και β) θρησκευτική ισότητα

ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΙΑ = ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης. Κατοχυρώνεται στο άρ. 13 §1α

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΣΟΤΗΤΑ = αναγνώριση δικαιωμάτων ανεξάρτητα από θρησκευτικές πεποιθήσεις. Κατοχυρώνεται στο άρ. 13 §1β.

ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ = διάδοση ιδεών με μη πρόσφορα μέσα. Απαγορεύεται στο άρ. 13 §2.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ (άρ. 14 και 15 του Συντάγματος)

Σημαίνει: α) ελευθερία έκφρασης και β) απαγόρευση λογοκρισίας

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ = Είναι σημαντική, γιατί διαμορφώνει την κοινή γνώμη, που αποτελεί μέσο ελέγχου της πολιτικής εξουσίας και άρα εφαρμογής του κράτους δικαίου. Κατοχυρώνεται στο άρ. 14§1.

ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ = Σημαίνει τον προληπτικό έλεγχο ενός δημοσιεύματος από το κράτος. Απαγορεύεται στο άρ. 14§2. Εξαίρεση: ραδιοτηλεοπτικά μέσα (άρ. 15§1).

12.4 ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΣΗΜΑΣΙΑ: Είναι σημαντικά γιατί εξασφαλίζουν την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ: δικαίωμα εκλέγειν / εκλέγεσθαι, ίδρυση πολιτικών κομμάτων, διορισμός στο δημόσιο, διορισμός ενόρκων σε δίκη, πολιτικό άσυλο.

12.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

12.5.1 ΠΑΙΔΕΙΑ (άρ. 16 του Συντάγματος)

Το κοινωνικό δικαίωμα της παιδείας περιλαμβάνει:

- Εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση (άρ. 16§3)
- Δωρεάν κρατική εκπαίδευση (άρ. 16§3)
- Μέριμνα κράτους για επαγγελματική εκπαίδευση, ανάπτυξη της έρευνας κλπ.

12.5.2 ΕΡΓΑΣΙΑ (άρ. 22 του Συντάγματος)

Το κοινωνικό δικαίωμα της παιδείας περιλαμβάνει:

- Υποχρέωση κράτους για δημιουργία συνθηκών απασχόλησης
- Παροχή ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας
- Απαγόρευση αναγκαστικής εργασίας
- Υποχρεωτική ασφάλιση όλων των εργαζομένων

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ - ΓΑΜΟΥ - ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ - ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (άρ. 21 του Συντάγματος)

Οι υποχρεώσεις του Κράτους περιλαμβάνουν:

- Υποχρέωση γενικής φροντίδας για οικογένεια – γάμο – μητρότητα – παιδική ηλικία
- Υποχρέωση ειδικής φροντίδας για και ειδικής φροντίδας για α) πολύτεκνες οικογένειες (π.χ. σχεδιασμός δημογραφικής πολιτικής) β) ΑΜΕΑ (π.χ. επαγγελματική ένταξη) και γ) απόρους (π.χ. απόκτηση κατοικίας).

12.5.3 ΥΓΕΙΑ (άρ. 21 του Συντάγματος)

Το κοινωνικό δικαίωμα της παιδείας περιλαμβάνει:

- Υποχρέωση πολιτείας να παρέχει ιατρικές φροντίδες ανεξαρτήτως εισοδήματος του πολίτη (άρ. 21 §3), δηλ. φροντίδες α) πρόληψης, β) περίθαλψης και γ) αποκατάστασης.

12.5.4 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (άρ. 24 του Συντάγματος)

- Υποχρέωση πολιτείας να διαφυλάττει α) το φυσικό και β) το πολιτιστικό περιβάλλον με μέτρα προληπτικά και κατασταλτικά. (άρ. 24§1)
- ΒΙΩΣΙΜΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η οικονομική ανάπτυξη που εγγυάται την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Προωθείται από την ευρωπαϊκή ένωση και παγκόσμιους οργανισμούς ως λύση του προβλήματος της μόλυνσης του περιβάλλοντος.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

13. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

13.1 ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ

Η Ευρωπαϊκή Ιδέα, δηλαδή η ιδέα μιας κοινής ανθρωπιστικής Ευρώπης, υπήρξε για αιώνες το όραμα πολλών φιλοσόφων και στοχαστών

Αυτό το όραμα βασιζόταν τόσο στη γεωγραφική ενότητα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, όσο και στα στοιχεία που διαμόρφωσαν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Τα ευρωπαϊκά κράτη εξάλλου οργανώθηκαν με βάση το ρωμαϊκό δίκαιο, ενώ καθοριστικές υπήρξαν για όλη την Ευρώπη οι επιδράσεις του χριστιανισμού.

Μετά τις τραγικές συνέπειες των δύο Παγκοσμίων πολέμων, η Ευρώπη έχει κοινά συμφέροντα στην πορεία της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης.

- Το 1951 με τη Συνθήκη των Παρισίων ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.).
- Το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης πραγματοποιείται η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.).
- Το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, όπως αυτή συμπληρώνεται με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) που περιλαμβάνει: κοινή ευρωπαϊκή ιθαγένεια των πολιτών, ελεύθερη διακίνηση και εγκατάστασή τους στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο, κοινό νόμισμα (ευρώ) και κοινές πολιτικές στην ασφάλεια, εξωτερική πολιτική, παιδεία, περιβάλλον, υγεία, ανθρώπινα δικαιώματα, και τέλος το κοινό ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Παράλληλα η ΕΕ διευρύνεται και με την είσοδο νέων κρατών-μελών. Σήμερα η «Ευρώπη των 28» έχει πέντε υποψήφια για ένταξη χώρες (Τουρκία, Σερβία, Αλβανία, Μαυροβούνιο και πΓΔΜ), ενώ σε διαπραγματεύσεις ένταξης βρίσκονται η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Κοσσυφοπέδιο. Η «Ευρωπαϊκή Ένωση» αποτελεί μια κοινωνία 507 εκατομμυρίων ανθρώπων, που μιλούν περισσότερες από 20 γλώσσες, μοιράζονται πολλούς επί μέρους πολιτισμούς και ένα αίσθημα αλληλεγγύης που απαιτεί η κοινή ευρωπαϊκή τους ταυτότητα.

13.2 ΒΑΣΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΟΙΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ – ΓΕΝΙΚΑ

Ε.Ε. = Ένωση Ευρωπαϊκών Κρατών.

Εννοια κοινής πολιτικής Ε.Ε. για κάθε κράτος-μέλος: μεταβίβαση εξουσιών (νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής) σε αντίστοιχους θεσμούς της Ε.Ε.
Κοινές πολιτικές: ΟΝΕ, Κοινωνική Πολιτικά, Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), Παιδεία, Περιβάλλον, Υγεία, Ανθρώπινα δικαιώματα

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
2. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο
3. Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης
4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή
5. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

13.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

- **Οικονομική και Νομισματική Πολιτική (ΟΝΕ)**
Διαμόρφωση: με συνθήκη Μάαστριχτ (1992) Δεν συμμετείχαν: Σουηδία, Δανία, Βρετανία
Εννοια: Εκτός από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, η ΟΝΕ έχει στόχους: α) Ετήσια εφαρμογή οικονομικών προσανατολισμών β) Έλεγχος εφαρμογής για κάθε κράτος-μέλος γ) Συστάσεις-πρόστιμα.
- **Κοινωνική Πολιτική**
Διαμόρφωση: με συνθήκη Άμστερνταμ (1997) – Χάρτη θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων
Εννοια: Ευρωπαϊκές δράσεις για α) Επιμόρφωση β) Απασχόληση γυναικών και ΑΜΕΑ
γ) Εθελοντισμός δ) Περίθαλψη παιδιών και ηλικιωμένων.
- **Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)**
Τομείς: α) κοινή αμυντική πολιτική β) Συνεργασία αστυνομικών αρχών (Europol) γ) Συνεργασία δικαστικών αρχών (Eurojust)

13.3 ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Οι πολίτες ευρωπαϊκών κρατών έχουν σήμερα την ταυτότητα του ευρωπαίου πολίτη. Είναι μια δεύτερη ταυτότητα, που σημαίνει ότι, χωρίς

να παύουν να είναι πολίτες του εθνικού τους κράτους, αποκτούν και την ιθαγένεια της Ε.Ε. **Οκτώβριος 2004** (Ρώμη) υπογραφή Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος. Το Σύνταγμα εγκρίνεται και ισχύει με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009. Έχει 54 άρθρα και καθορίζει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των πολιτών της Ε.Ε. και τις σχέσεις τους με την Ένωση και οι διατάξεις του δεσμεύουν όλα τα κράτη-μέλη. Όλοι οι πολίτες έχουν:

- **Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής** στο έδαφος των κρατών-μελών.
- **Το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου** καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος-μέλος που κατοικούν.
- **Το δικαίωμα να απολαμβάνουν στο έδαφος τρίτης χώρας.**
- **Το δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,** καταγγελία στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή και το δικαίωμα να προσφεύγουν στο Δικαστήριο. σε περίπτωση καταπάτησης των δικαιωμάτων τους ως πολιτών της Ε.Ε.

Εκτός από τα παραπάνω δικαιώματα των ευρωπαϊών πολιτών, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατοχυρώνει και τα δικαιώματα των πολιτών στην ισότητα και τις ατομικές ελευθερίες. Η κατοχύρωση αυτών των δικαιωμάτων του ευρωπαϊού πολίτη από την Ε.Ε. οδήγησε στην αναθεώρηση πολλών διατάξεων του ελληνικού Συντάγματος το 2001, ώστε να εναρμονιστεί με το Χάρτη.

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

14. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

14.1 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Υφήλιος και διάστημα, αποτελούν έναν ενιαίο χώρο που ονομάζεται **διεθνής**. Τα κράτη που δρουν σε αυτό τον ενιαίο χώρο αποτελούν τη **διεθνή κοινότητα** και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους ονομάζονται διεθνείς σχέσεις.

Οι αρχές και οι κανόνες, που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών της διεθνούς κοινότητας, συνιστούν το **διεθνές δίκαιο**.

Τη διεθνή συνεργασία εκφράζουν και πραγματώνουν οι Διεθνείς Οργανισμοί. Η οργάνωση της Διεθνούς κοινότητας με την ίδρυση των Διεθνών Οργανισμών γίνεται επιτακτική ανάγκη μετά τις τραγικές συνέπειες των δύο Παγκόσμιων πολέμων.

Οι βασικοί λόγοι που επιβάλλουν τη διεθνή συνεργασία είναι : 1. η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης, 2. η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, 3. η μείωση των τεράστιων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων των λαών και 4. η προστασία του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα:

- Η οικονομική δραστηριότητα έχει πάρει διεθνή χαρακτήρα.
- Η ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας καταργούν τις αποστάσεις.
- Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας είναι πλέον παγκόσμιο πρόβλημα.
- Η μη εξασφάλιση και η ελλιπής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Ο πόλεμος, οι εξοπλισμοί (πυρηνικά όπλα), η τρομοκρατία υπονομεύουν την ειρήνη.
- Η φτώχεια, η πείνα και η ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων.

14.2.1 ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Διεθνείς Οργανισμοί : αποτέλεσμα της αντίληψης ότι τα διεθνή προβλήματα απαιτούν τη διαρκή συνεργασία των κρατών.

Διεθνείς Οργανισμοί = διακρατικοί = κράτη-μέλη με κοινούς σκοπούς και μόνιμη συνεργασία σε θέματα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, ανθρωπιστικά, μορφωτικά και θέματα ασφαλείας.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί διακρίνονται σε :

- **Παγκόσμιους** : δυνατότητα συμμετοχής όλων των κρατών, π.χ. Ο.Η.Ε.

- **Περιφερειακούς** : δυνατότητα συμμετοχής κρατών συγκεκριμένης γεωγραφικής περιφέρειας π.χ. NATO.
- **Διεθνείς Κυβερνητικούς Οργανισμούς (Δ.Κ.Ο.)** : δυνατότητα συμμετοχής κρατών – μελών, π.χ. Ο.Η.Ε., NATO, Ο.Α.Σ.Ε. κ.ά.
- **Διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.)** : δυνατότητα συμμετοχής ομάδων πολιτών. Λειτουργούν ανεξάρτητα από τις κυβερνήσεις των κρατών, π.χ. Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, Διεθνής Αμνηστία, Greenpeace, κ.ά.

14.2.2 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Η ιδρυτική πράξη του Ο.Η.Ε. υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 1945 από 52 κράτη. Σήμερα, τα μέλη του Ο.Η.Ε. είναι 192, σχεδόν όλα τα κράτη του σύγχρονου κόσμου και η έδρα του είναι η Ν. Υόρκη.

Σκοποί:

- να διαφυλάξει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια,
- να αναπτύξει ανάμεσα στα έθνη σχέσεις φιλίας με βάση την ισότητα και την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών,
- να συμβάλει στη διεθνή συνεργασία για τη λύση προβλημάτων,
- να ενισχύσει το σεβασμό στα δικαιώματα του ανθρώπου και στις θεμελιώδεις ελευθερίες του.

Ο Ο.Η.Ε. διαθέτει έξι κύρια όργανα. Τα κύρια από αυτά είναι:

- Γενική Συνέλευση** : Αποτελείται από όλα τα κράτη - μέλη
- Συμβούλιο Ασφαλείας** Αποτελείται από 15 μέλη.
- Γενική Γραμματεία** : Αποτελείται από το Γενικό Γραμματέα και από τους μόνιμους υπαλλήλους του Ο.Η.Ε.
- Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης** : Αποτελείται από 15 δικαστές που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Με τον Ο.Η.Ε. συνεργάζονται οργανώσεις όπως η UNICEF, η UNESCO, η Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου), η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO), η Διεθνής Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, κ.ά.

14.2.3 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΟΡΕΙΟΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ (NATO)

Κατά τη διάρκεια του «ψυχρού πολέμου» γεννήθηκαν το NATO, που ιδρύεται από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και χώρες της Δυτικής Ευρώπης και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, στο οποίο συμμετείχαν οι χώρες της «Ανατολικής Ευρώπης». Το Σύμφωνο της Βαρσοβίας διαλύθηκε, ενώ το NATO παρέμεινε και σε αυτό προσχώρησαν και ορισμένες από τις πρώην ανατολικές χώρες.

Το ΝΑΤΟ, για να αναλάβει νόμιμη δράση πρέπει αυτό να αποφασιστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. Τα τελευταία όμως χρόνια γίνονται προσπάθειες για αυτόνομη λειτουργία του ΝΑΤΟ, παράλληλα και υπεράνω του Ο.Η.Ε.

14.2.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΟΑΣΕ)

Ο ΟΑΣΕ αντιμετωπίζει θέματα ασφάλειας, συνεργασίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συμμετέχουν, εκτός από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς.

14.2.5 ΑΛΛΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ – ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Μ.Κ.Ο.)

Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Σ.Ε. ιδρύθηκε το 1949, τα μέλη του είναι περισσότερα από 40 και έχει έδρα το Στρασβούργο.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι Μ.Κ.Ο. είναι οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί από ενώσεις πολιτών, δραστηριοποιούνται σε εθνικό και κυρίως διεθνές επίπεδο με σκοπούς **ανθρωπιστικούς** (Διεθνής Ερυθρός Σταυρός), **περιβαλλοντικούς** (Greenpeace), **προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων** (Διεθνής Αμνηστία), κ.ά.

14.3 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Πρώτη διεθνής αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγινε με την **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε., στις 10 Δεκεμβρίου του 1948. Με αυτήν κατοχυρώνεται η προστασία του δικαιώματος όλων των ανθρώπων στη ζωή και την αξιοπρέπεια.

Υπάρχουν επίσης δεκάδες άλλες διεθνείς συμφωνίες για τα **ανθρώπινα δικαιώματα**, με τις οποίες καταργήθηκαν οι φυλετικές διακρίσεις (1965), τα βασανιστήρια και οι ταπεινωτικές ποινές (1984), αλλά και απαγορεύτηκαν οι γενοκτονίες (1968), οι διακρίσεις κατά των γυναικών (1979), ενώ ορίζονται ως απαράγραπτα τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (1968) και κατοχυρώνονται τα δικαιώματα του παιδιού (1989).

Οι κανόνες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου επιδιώκουν:

- να διακρίνουν και να προστατεύσουν πρόσωπα που δε συμμετέχουν στις εχθροπραξίες (άμαχοι, ασθενείς, αιχμάλωτοι) και
- να περιορίσουν τα μέσα και τις μεθόδους πολέμου.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύουν : Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000), ο αντίστοιχος χάρτης των Αφρικανικών κρατών (1981) και η Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (1978).

Στις περιπτώσεις ατομικών παραβιάσεων, τα άτομα έχουν το δικαίωμα:

- να καταγγείλουν τις παραβιάσεις στους Διαμεσολαβητές-Συνηγόρους (Εθνικό, Ευρωπαϊκό, Διεθνή) ή
- να προσφύγουν στα Δικαστήρια (εθνικά, Ευρωπαϊκό ή Διεθνή).

Διεθνές Δικαστήριο το οποίο εκδικάζει τέτοιες παραβιάσεις είναι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, με έδρα το Στρασβούργο, το οποίο ανήκει στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Εκτός όμως από τη διεθνή νομοθεσία και προστασία, ο σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων, προϋποθέτει ενεργούς πολίτες που διεκδικούν και υπερασπίζονται το δημοκρατικό πολίτευμα, εφόσον αυτό αποτελεί τη βασική εγγύηση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

14.4 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Η Ελλάδα, μια χώρα με σχετικά μικρή έκταση και πληθυσμό, βρίσκεται στο σημαντικό για τα διεθνή δεδομένα Νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης. Συγχρόνως, αποτελεί ένα κράτος με σταθερότητα τόσο στους δημοκρατικούς θεσμούς και στην οικονομική της ανάπτυξη. Σε διεθνές επίπεδο συμμετέχει ως ιδρυτικό μέλος στον Ο.Η.Ε. και σε όλους σχεδόν τους Διεθνείς Οργανισμούς που λειτουργούν είτε στο πλαίσιο, είτε ανεξάρτητα από τον Ο.Η.Ε. Ως της Ε.Ε. συμμετέχει ενεργά στις διεθνείς πρωτοβουλίες της Ένωσης και έχει σημαντικό διεθνή ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη, την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών και την προστασία του περιβάλλοντος και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΛΗΣΗΣ ΥΛΙΚΟΥ

Σ. Σωτηρίου – Σ. Κορδονούρη – Αικ. Ζαφρανίδου, *Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή - Γ' Γυμνασίου*, Αθήνα : Ι.Τ.Υ.Ε «Διόφαντος», 2017.

<https://e-didaskalia.blogspot.gr/2016/03/koinwniki-kai-politiki-agwgi-g-gymnasiou.html>